

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 8 (540)

NAUJI MOKSLO PROJEKTAI

TEISINIO LAIKO SKLEIDIMO SISTEMA, KURIAMA VYKDANT PROGRAMOS „EUREKA“ PROJEKTĄ

Emilis URBA,
Rimantas MIŠKINIS,
Dmitrij SMIRNOV,
Domas JOKUBAUSKIS,
Bogdan MALYŠKO

Teisinis laikas, jo reikšmė ir svarba

Gyvenime dažnai reikia žinoti, kiek dabar laiko. Reikia laiku ateiti į darbą, nepavėluoti į traukinį ir t. t. Minutės tikslumo dažniausiai pakanka. Neretai reikia daug tiksliau žinoti laiką, pavyzdžiui, valdant orlaivių skrydžius. Kai kuriose mokslo ir technikos srityse svarbios net milijoninės sekundės dalys.

Laikas dažnai įgauna ir teisinę prasmę. Važiuoti viešuoju transportu turime teisę tol, kol nepraėjo nustatyta laiko trukmė po bilieto aktyvavimo. Teikiant pasiūlymą viešojo pirkimo konkurse svarbu, kad jis būtų pateiktas ne vėliau, nei numato konkurso sąlygos. Be to, kartais svarbu, ir kuris pasiūlymas pateiktas pirmiau. Bankinių operacijų atlikimo laikas gali lemti taikytiną valiutų keitimo kursą. Elektroninis parašas yra tikras, jei jis susietas su laiko žyma, patvirtinančia parašo sertifikato galiojimo terminą.

Visais šiais atvejais reikia žinoti tikslų laiką. Tačiau ir to negana: laikas, kurį rodo mūsų rankinis ar kompiuterio laikrodis arba palydovinė navigacijos sistema (angl. *Global Navigation Satellite System*, GNSS), pavyzdžiui, GPS ar šiuo metu kuriama GALILEO, čia netinka. Reikia tokios laiko vertės, kuri būtų teisiškai pripažįstama ir prirėkus galiotą kaip įrodymas teisme. Kitaip tariant, turi būti aišku, kas atsako už tikslaus laiko įrašo ar pranešimo teisingumą. Visa tai byloja, kad mums reikia teisinio laiko, atkuriamo remiantis teisinės

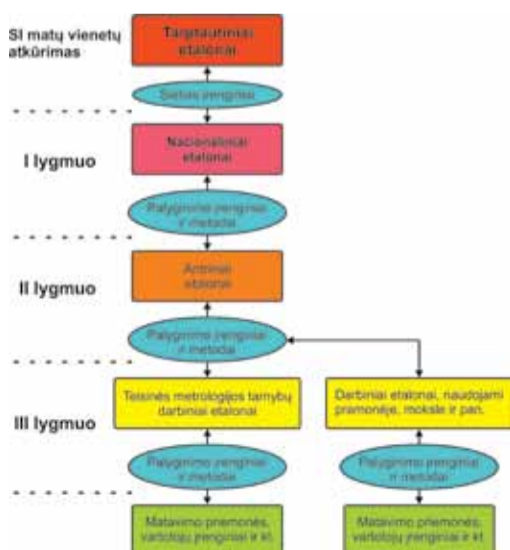
metrologijos reikalavimais. Teisinė metrologija yra teisinių reikalavimų taikymas matuojant. Matavimams taikytinus teisinius reikalavimus ir taisykles nustato aukščiausio lygio tarptautinė organizacija – Tarptautinė teisinės metrologijos organizacija (pranc. *Organisation Internationale de Métrologie Légale*, OIML) <<http://www.oiml.org/en/>>.

Vienas svarbiausių teisinės metrologijos reikalavimų – matavimo sietis. Tarptautinis metrologijos žodynas <http://www.bipm.org/utis/common/documents/jcgm/JCGM_200_2012.pdf> ją apibrėžia taip: „Sietis – tai matavimo rezultato savybė, leidžianti susieti rezultatą su etalonu dokumentuota ir nepažeidžiama kalibravimo grandine, kurios kiekviena grandis įneša savo indėlį į matavimo neapibrėžtį.“ OIML direktyvos „Matavimo prietaisų hierarchijos schemų nustatymo principai“ (*Principles for the establishment of hierarchy schemes for measuring instruments*) <http://www.oiml.org/en/files/pdf_d/d005-e82.pdf> 1 priedas (APPENDIX I, p. 9) nustato reikalavimus nacionalinei matavimo sieties schemai. Pagal šiuos reikalavimus fizikinio dydžio matavimas privalo turėti sietį su Tarptautine vienetų sistema (pranc. *Système International d'Unités*, SI) <<http://www.bipm.org/en/measurement-units/>>. Sieties grandinėje turi būti visos grandys: grandis, siejanti tarptautinį etaloną su nacionaliniu; grandis, siejanti nacionalinį su antriniais, šiuos – su darbiniais, ir taip iki pramo-

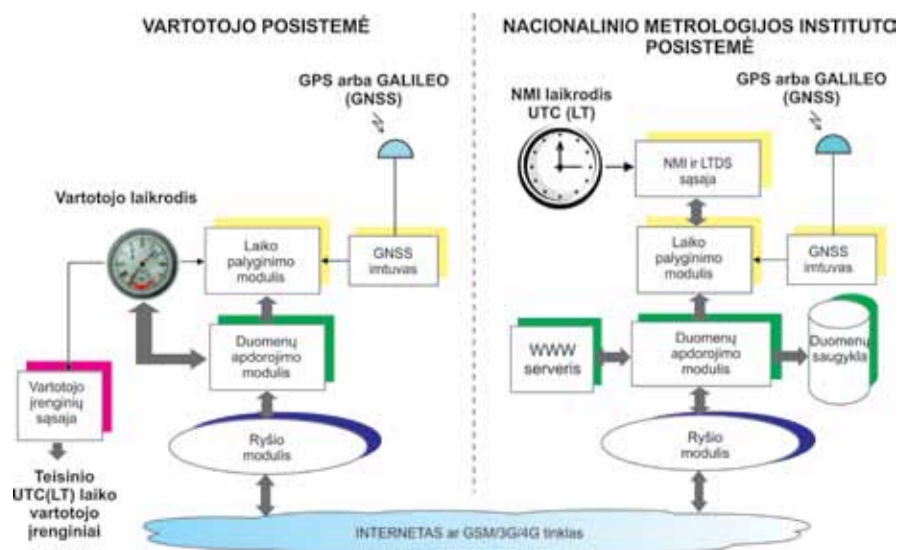
nėje, prekyboje, moksle, valstybės institucijose ir kitur naudojamomis matavimo priemonėmis. **1 paveiksle pavaizduota metrologinės sieties schema**, taikytina visiems teisinės metrologijos, taigi ir laiko matavimams.

Kaip matyti, sieties grandinės viršūnė – tarptautinis etalonas arba fizikinis mato vieneto apibrėžimas. Šiuo metu vienintelis fizikinis dydis, kurio sieties grandinės viršūnėje matome tarptautinį etaloną, yra kilogramas. Pagal Tarptautiniame svarsčių ir matų biure (pranc. *Bureau International des Poids et Mesures*, BIPM) <<http://www.bipm.org/>>, Sevre, netoli Paryžiaus, esanti kilogramo etaloną, dar vadinamą tarptautiniu kilogramo prototipu, kalibruojami nacionaliniai arba valstybiniai etalonai, pagal juos – žemesni ir taip iki darbinųjų etalonų bei matavimo priemonių. Kiekvienas kalibravimas yra patvirtinamas kalibravimo liudijimu, kuriame įrašomos pagrindinės kalibruojamo etalono ar kitos matavimo priemonės metrologinės charakteristikos. Išduotų kalibravimo liudijimų nuo apačios iki viršaus visuma liudija apie visų etalonų (iki paties žemiausio) sietį su tarptautine matavimo vienetų sistema SI. Jei grandinėje būtų nors vienas pažeidimas (įtrūkimas), visa sietis netektų prasmės. Tarkime, nacionalinis etalonas sukalibruotas pagal tarptautinį, tačiau žemesni (vietiniai) etalonai nesukalibruoti pagal nacionalinį. Tokiu atveju,

■ Nukelta | 2 p.

1 pav. OIML nustatyta matavimo sieties schema

2 pav. Teisinio laiko sklaidimo sistema, kuriama vykdant programos „Eureka“ projektą

Nuotraukos autorė – Janina Valančiūtė

Sveikiname „Mokslo Lietuvos“ skaitytojus su pavasariu!

ŠIAME NUMERYJE

Tikslus laikas: teisiniai ir technologiniai aspektai

● 1-2 p.

Mykolo Romerio universiteto rektoriaus inauguracija

● 3, 5 p.

Visuotinio Lietuvos mokslininkų suvažiavimo idėja

● 3 p.

Universiteto strategijos aptarimas Seime

● 4, 11 p.

Brandos egzaminai – bendrojo lavinimo rezultatų įvertinimas

● 5 p.

Lietuvos mokslo taryboje – nauji kvietimai teikti paraiškas

● 6 p.

Vilniaus universitetas tarp geriausių – fizikos, astronomijos ir šiuolaikinių kalbų studijose

● 6 p.

Mokslininkus kviečiame diskutuoti apie naująjį socialinį modelį

● 6 p.

Mokslo istorijos ir filosofijos tyrimai

● 7 p.

Naujų knygų sutiktuvės

● 8 p.

Lietuvos kronika. Seimo ir Vyriausybės pranešimai

● 9 p.

NAUJI MOKSLO PROJEKTAI

TEISINIO LAIKO SKLEIDIMO SISTEMA, KURIAMA VYKDANT PROGRAMOS „EUREKA“ PROJEKTĄ

■ Atkelta iš 1 p.

nors darbinės matavimo priemonės ir būtų sukalibruotos pagal vietinius etalonus, jų rodmenys neturėtų sieties su SI.

Šiuo metu, kaip jau minėta, tik masės matavimo sietis vykdoma tokiu būdu, nes tik kilogramas apibrėžiamas taip: tai tarptautinio kilogramo prototipo, esančio Sevre, masė. Kiti pagrindiniai ir išvestiniai SI vienetai šandien apibrėžiami remiantis tam tikrais fizikiniais reiškiniais, nors anksčiau galėjo būti ir kitaip. Pavyzdžiui, metras šandien lygus atstumui, kurį nukeliauja šviesa per tam tikrą laiko tarpą (intervalą), nors kadaise metro vertė buvo susieta su Žemės pūsiaujo perimetru, o metro etalonas – strypas, pagamintas iš ypatingo lydinio, – ilgą laiką buvo laikomas Sevre, kaip ir tarptautinis kilogramo prototipas. Šandien metrą gali atkurti bet kuri laboratorija, turinti reikiamą įrangą. Atkūrimo būdas, atitinkantis fizikinio dydžio vieneto apibrėžimą, vadinamas pirminiu būdu (metodu), o etalonas, atkuriantis fizikinio dydžio vieneta pagal jo apibrėžimą, vadinamas pirminiu arba pirminio lygio etalonu. Dabar pasaulyje yra daug pirminių metro etalonų, tačiau, skirtingai nei kilogramo atveju, nėra vieno etalono, kurį būtų sutarta laikyti pagrindiniu. Sietis tarp pirminių etalonų atkuriamų verčių užtikrinama atliekant šių etalonų tarpusavio palyginimus, vadinamus tarplaboratoriniais (dažnai jie būna ir tarptautiniai) palyginimais. Jie leidžia įsitikinti, kad kuris nors vienas etalonas nenukrypo nuo kitų.

Panaši situacija yra ir su laiko matavimais. Šandien sekundė apibrėžiama taip: sekundė (s) – tai laiko vienas, lygus spinduliavimo, atitinkančio šuolį tarp cezio-133 atomo pagrindinės būsenos hipersmulkiosios sandaros lygmenų, 9 192 631 770 periodų trukmei. Anksčiau sekundė buvo susieta su astronominiais reiškiniais. Taigi, sekundė (kartu ir dažnio vieneta herca, lygų atvirkštinei sekunde) galime atkurti pagal apibrėžimą, jei turime prietaisą, gebantį sužadinti reikiamą spinduliuotę ir skaičiuoti jos periodus. Toks prietaisas yra cezio atominis laikrodis. Paleidus tokį laikrodį, jis mums „seikėja“ teisingas sekundes – panašiai kaip metro etalonas atkuria intervalą, kurio ilgis tiksliai lygus vienam metrui. Turėdami metrą, dauginimo būdu galime pasidaryti kilometrą, dalinimo – centimetrą, t. y. gauti kartotinius ir dalinius vienetus.

Tačiau mokėti atkurti tikslų laiko intervalą negana. Paleidus bet kokį laikrodį, jį reikia nustatyti, kad jį pažiūrėję vėliau galėtume sužinoti, koks laikas yra šiuo metu. Savo rankinius laikrodžius paprastai nustatome pagal radiją. O pagal ką nustatysime cezio atominį laikrodį – valstybinį laiko ir dažnio etaloną? Dabar pasaulyje yra daug laboratorijų, kuriose veikia cezio atominiai laikrodžiai, tačiau, panašiai kaip ir su kitais vienetais, pasaulyje nėra to vieno svarbiausio laikrodžio, kurio rodomas laikas būtų pripažintas teisingiausiu ir pagal kurį nugabenus būtų galima nustatyti tą, kurį mes naudojame. Antra vertus, tokie prietaisai nepritaikyti kelionėms.

Atominių laikrodžių rodmenų suderinamumo problema sprendžiama

kitaip. Kiekviena laboratorija, tarp jų ir mūsų Fizinių ir technologijos mokslų centro Laiko ir dažnio etalono laboratorija (LDEL), išlaikanti ir prižiūrinanti Lietuvos valstybinį laiko ir dažnio etaloną, nuolat matuoja ir registruoja laiko skirtumą tarp savo laikrodžio ar laikrodžių atkuriamos laiko skalės ir signalų, priimamų iš palydovinės navigacijos sistemos GPS palydovų, o išmatuotus laiko skirtumus kas savaitę siunčia į BIPM Laiko skyrių <<http://www.bipm.org/en/bipm/tai/>>, kuris apdoroja iš viso pasaulio laboratorijų gautus duomenis ir atgaline data suformuoja tarptautinio atominio laiko (pranc. *Temps atomique international*, TAI) <<http://www.bipm.org/en/scientific/tai/tai.html>> ir suderinto pasaulinio laiko (pranc. *Universel temps coordonné*, UTC) <http://www.bipm.org/en/scientific/tai/time_server.html> skales. UTC skiriasi nuo TAI tam tikru sveiku vadinamųjų šuolinių sekundžių (angl. *leap seconds*) skaičiumi, kurios pridedamos tam, kad atominės sekundės pagrindu atkuriamas laiko skalė UTC nenukryptų nuo Žemės sukimosi apie Saulę ir savo ašį daugiau nei per 1 sekundę.

Paskutinį kartą šuolinė sekundė pridėta 2012 m. liepos 1 d., ir nuo to laiko TAI - UTC = 35 s. 2015 m. birželio 30 d. numatytas 36-osios šuolinės sekundės įvedimas. Kiekvienos laboratorijos atkuriamas laiko skalė UTC(k) vadinama vietiniu skalės UTC atvaizdu. Galiausiai kas mėnesį sudaroma ir viešai skelbiama laiko cirkuliaru <http://www.bipm.org/jsp/en/kcdb_data.jsp> vadinama ataskaita. Taigi, tikslaus laiko laboratorijos nuolat vykdo tarptautinius palyginimus ir dalyvauja laiko skalių TAI ir UTC sudaryme. Šios skalės vadinamos popierinėmis, nes jų išraiška – laiko cirkuliaras – rodo, kiek nanosekundžių (1 ns = 10⁻⁹ s) kurią praėjusio mėnesio dieną įvairių pasaulio laboratorijų laikas skyrėsi nuo BIPM apskaičiuoto UTC.

Pasirinkus kurio nors mėnesio laiko cirkuliarą, galima pamatyti, kaip keitėsi pasaulio laboratorijų ir UTC/TAI laiko skirtumas tą mėnesį. Pasirinkus kurią nors laboratoriją, galima pamatyti, kiek jos laikas skyrėsi nuo UTC nuo pat dalyvavimo šiam darbe pradžios. Taigi, šis cirkuliaras nuskaido kiekvienos iš vietinių laiko skalių UTC(k) sietį su UTC. Todėl kiekviena iš šių laiko skalių, taip pat ir UTC(LT), tenkina sieties reikalavimus, nustatytus OIML.

Kaip matome, sudarant UTC naudojama palydovinė navigacijos sistema GPS, tačiau tik kaip sieties priemonė. Skaičiuojant UTC, GPS laikas tiesiog „iškrenta“. Net jei pati GPS rodytų ir neteisingą laiką (tačiau visoje Žemėje tą patį), tai neturėtų įtakos UTC formavimui.

Vadinasi, jei įstaiga, kuri skleidžia arba naudoja tikslų laiką, pavyzdžiui, laiko žymų tarnyba, teikianti laiko žymas gyventojams ir įstaigoms, arba įmonė, skleidžianti tikslų laiką internetu, per radiją, telefonu ar skaičiuojanti nuo laiko priklausančius mokesčius, tokius kaip mokesčiai už pokalbius arba naudojimąsi mokamomis stovėjimo aikštelėmis, savo laikrodį vienu ar kitu būdu susieja su kuria nors iš laiko skalių UTC(k). Jos naudojamas ir skleidžiamas laikas atitinka OIML reikalavimus. Laikrodis, susietas su bet

kuria skale UTC(k), kartu yra susietas ir su UTC.

Galimi įvairūs laikrodžių sieties būdai. Laiko signalai gali būti perduodami laidais, šviesolaidžiais ar radijo bangomis. Tačiau vartotojų laikrodžių „bendravinimas“ su UTC(k) laboratorijų laikrodžiais galima vadinti sietimi tik tada, kai įvertinami ir dokumentuojami (rašytiniu ar elektroniniu pavidalu) vartotojų laikrodžių nuokrypiai nuo UTC(k) laikrodžių bei šių nuokrypių svyravimai.

Dokumentavimo reikalavimas, tiesa, galioja ir kitų dydžių matavimo siečiai, tačiau laikas vis dėlto yra ypatingas šiuo atžvilgiu dydis. Sukalibravę svarstyklės, galime tikėtis, kad jų rodmenys per gamintojo nurodytą laikotarpį nenukryps daugiau nei leistina. Tuo tarpu laikrodžio rodmenys gali sutrikti dėl daugelio priežasčių. Pavyzdžiui, nutrūkus maitinimui, laikrodis sustos ir įjungtas pradės laiką skaičiuoti iš pradžių. Todėl laikrodžių metrologinės charakteristikos turi būti nuolat vertinamos ir dokumentuojamos.

Antra vertus, kaip jau minėta, nėra vienas laikrodis, net ir UTC(k) laboratorijos atominis, nerodo UTC. Esamo momento UTC sužinotume prie laboratorijos UTC(k) atominio laikrodžio rodmenų pridėję UTC ir UTC(k) skirtumą. Tačiau paskutiniame cirkuliare rasime praėjusio mėnesio duomenis... Taigi, dabartinis laikrodžio rodmuo tėra UTC artinys, t. y. prognozė. Tikslios UTC vertės apskaičiuoti negalime. Vis dėlto iš cirkuliaruose skelbiamų duomenų galime spręsti, kokio apytiksliai dydžio svyravimų mėnesio laikotarpiu galima tikėtis. Pvz., UTC(LT) atveju jie neviršija 100 ns.

Įvertinti greta esančių laikrodžių rodmenų skirtumus ir šių rodmenų atsitiktinius svyravimus nėra sudėtinga. Tačiau tai atlikti su laikrodžiais, esančiais skirtingose vietose, ypač toli vienas nuo kito – gana keblu. Toli vienas nuo kito esančių laikrodžių sietis BIPM yra patvirtinęs bendrojo stebėjimo (angl. *common view*, CW) metodą, kuris naudojamas, formuojant laiko skalę TAI bei atliekant atominių laikrodžių palyginimus moksliniais tikslais. Bendrojo stebėjimo metodo esmė yra ta, kad stebėtojas kalibruotu GPS imtuvu stebi tuos pačius palydovus, kaip ir etalono laboratorija. Kaip ir laboratorijoje, atitinkama įranga registruojamas laiko skirtumas tarp laiko signalų, gaunamų iš GPS, ir laiko signalų, kuriuos teikia vietinis laiko šaltinis (laikrodis).

Kadangi vadinamieji „žali“ laboratorijų GPS duomenys skelbiami viešai <ftp://62.161.69.5/pub/tai/data/2015/time_transfer/raw_gps_data/>, stebėtojas, palyginęs savo gautus ir, pavyzdžiui, Lietuvos pateiktus duomenis (jie yra bylose „lt*.gps“), gali rasti laiko skirtumą tarp savo laiko šaltinio teikiamos laiko skalės ir UTC(LT).

Galimas ir kalibravimas. Jei tikslaus laiko vartotojas turi autonomiškai maitinamą tinkamo stabilumo laiko šaltinį (pvz., rubidžio atominį laikrodį arba aukštos klases kvarcinį generatorių), kurį veikiantį gali pristatyti į LDEL, LDEL sukalibruoja šį prietaisą, nustatydamas jo atkuriamos laiko skalės nuokrypį nuo UTC(LT), taip pat generuojamo dažnio nuokrypį nuo tikslios 1 Hz vertės ir iširia dažnio stabilumą.

Jei galima, LDEL suderina generuojamą dažnį taip, kad jis tiksliai atitiktų 1 Hz, t. y. kad laikrodis neskubėtų ir neveluotų. Vartotojas, parsigabėjęs veikiantį prietaisą, gali jį naudoti kaip laiko šaltinį, atkuriantį laiko skalę, susietą su UTC(LT), nes skirtumas tarp atkuriamos laiko skalės ir UTC(LT) yra žinomas.

Svarbu, kad būtų tinkamai įvertinta vienu ar kitu būdu pasiektos sieties su UTC(LT) neapibrėžtis ir kad ši neapibrėžtis būtų numatytam taikymui.

Kuriama teisinio laiko skleidimo sistema

Svarbiausi teisinio laiko vartotojai yra laiko žymų tarnybos (angl. *time stamping authorities*, TSA), finansų institucijos, telekomunikacijų bendrovės ir kt. Šiuo metu rinkoje nėra įrenginių ar sistemų, skirtų teisiniam laikui perduoti iš UTC(k) laboratorijų vartotojams. Lietuvos Fizinių ir technologinių mokslų centro (FTMC) Laiko ir dažnio etalono laboratorija kartu su partneriais iš Lenkijos (firma „PikTime“, Varšuvos nacionaliniu gynybos universitetu ir Lenkijos MA Poznanės superkompiuterių centru) ir Lietuvos įmone UAB „BaltStamp“ kuria sistemą, skirtą perduoti vartotojams teisinį laiką – laiko skalę UTC(k), kurią atkuria ir palaiko nacionalinis metrologijos institutas. Tai daroma vykstant programos „Eureka“ („Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų įgyvendinimas“) projekta „Teisinio laiko skleidimo sistema“ (angl. *Legal Time Distributing System*), Nr. VP1-3.1-ŠMM-06-V-01-033. Kuriamos sistemos struktūra pavaizduota 2 paveiksle. Sistemos veikimas paremtas BIPM patvirtintu bendrojo stebėjimo metodu, kuris užtikrina vartotojo laikrodžio sietį su UTC(k) laboratorijos laikrodžiu.

Kaip tai veikia?

Vartotojo ir UTC(k) laboratorijos laikrodžių sieties, atliekamos bendrojo stebėjimo metodu, procedūrą sudaro šie etapai:

1. Vartotojo ir UTC(k) laboratorijos (NMI) laikrodžių laiko signalų lyginimas su GNSS palydovinių navigacinių sistemų (GPS, GALILEO, GLONASS ar kt.) laiko signalais. Tai atlieka vartotojo ir NMI posistemų GNSS signalų imtuvai ir laiko palyginimo moduliai, kurie veikia suderintais tvarkaraščiais, tuo pačiu metu priimdami nustatytą GNSS

palydovų signalus. Kitaip tariant, bendrai stebėdami tuos pačius GNSS palydovus.

2. Palyginimo duomenų, gautų vartotojo posistemėje, persiuntimas NMI posistemėi. Tam naudojami interneto arba mobiliojo (GSM/3G/4G) ryšio moduliai. Perduodamų duomenų integralumą užtikrina duomenų apdorojimo moduliai.

3. Duomenų, gautų vartotojo ir NMI posistemėse, bendras apdorojimas (palyginimas), kurio rezultatas yra vartotojo laikrodžio nuokrypio nuo UTC(k) laiko vertė. Kadangi vartotojo ir NMI posistemėse duomenys gaunami suderintai (vartotojui ir NMI stebinti tuos pačius palydovus), atlikus duomenų palyginimą, GNSS palydovų laikas eliminuojamas. Bendrą duomenų apdorojimą atlieka NMI posistemės duomenų tvarkymo modulis. Vartotojo laikrodžio nuokrypio nuo UTC(k) laiko vertės yra kaupiamos duomenų saugykloje ir perduodamos vartotojo posistemėi, kurios duomenų apdorojimo modulis prirėkus gali koreguoti vartotojo laikrodžio veikimą.

WWW serveris leidžia vartotojams stebėti savo laikrodžio nuokrypio nuo UTC(k) laikrodžio vertes, o atsižvelgus į BIPM laiko cirkuliaro duomenis, galima įvertinti savo (vartotojo) laikrodžio nuokrypį nuo suderinto pasaulinio laiko UTC. Sistemos vartotojų skaičius nėra ribojamas, o pati sistema gali būti naudojama bet kurioje valstybėje.

Atsižvelgiant į skirtingų vartotojų grupių poreikius, kuriamos dvi sistemos versijos: ekonominė, užtikrinanti laiko skalės UTC(k) perdavimą vartotojams vienos milisekundės, arba vienos tūkstantosios sekundės dalies (1 ms = 10⁻³ s), tikslumu, ir tiksliaji, perduodanti laiko skalę UTC(k) submikrosekundiniu tikslumu, t. y. tiksliau nei viena milijoninė sekundės dalis (1 μs = 10⁻⁶ s).

Lietuvoje projekto vykdymas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis. Projekto vadovas Lietuvoje – dr. Rimantas Miškinis; vykdytojai – Dmitrij Smirnov, Domas Jokušauskis, Emilis Urba, Bogdan Malysko, Eglė Baniulienė ir Vincentas Vitkauskas.

Autoriai yra Fizinių ir technologijos mokslų centro Metrologijos skyriaus Laiko ir dažnio etalono laboratorijos darbuotojai.

Disertacijų konkursas

Balandžio 17 d. „Kardiolitoje“ (Laisvės per. 64 A, Vilnius) įvyko pirmasis „Geriausiu 2014 m. disertacijų konkurso“ vertinimo pirmojo etapo posėdis. Į antrąjį etapą socialinių ir humanitarinių mokslų kategorijoje pateko 3 darbai:

Ingos Leonavičiūtės „Šv. Brunonas Kverfurtietis ir 1009 m. misija: šaltinotyrinis aspektas“ (Istorija 05 H, Vilniaus universitetas);

Tomo Petreikio „Regioninės knygos kultūra Žemaitijos knygos 1905–1944 m. pavyzdžiu“ (Komunikacija ir informacija 08 S, Vilniaus universitetas);

Vyčio Silius „Ankstyvosios konfucinės etikos pobūdis šiuolaikinės filosofijos kontroversijose“ (Filosofija 01 H, Vilniaus universitetas).

Šie darbai konkursuos dėl geriausios disertacijos vardo socialinių ir humanitarinių mokslų kategorijoje. Su jais galima susipažinti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo ir Vilniaus universiteto bibliotekose. Konkursą organizuoja Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjunga: info@ljms.lt. Apdovanojimų ceremonija įvyks Lietuvos Respublikos Prezidentūroje.

REDAKTORIAUS SKILTIS

VISUOTINIS LIETUVOS MOKSLININKŲ SUAŽIAVIMAS. KODĖL BŪTINA JŲ SUŠAUKTI?

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Tokio suvažiavimo Lietuvoje nebuvo nuo 1989 metų, t. y. nuo to momento, kai buvo įkurta Lietuvos mokslininkų sąjunga. Įkūrėme šią sąjungą, išrinkome jos tarybą ir... išsiskirstėme. Atseit, išrinktieji dabar tvarkykite vieni ir atstovaukite mūsų interesams. Panašiai atsitiko ir su viso Atgimimo laikotarpio skatintoju – Sąjūdžiu. Didžiausia ir galingiausia visoje mūsų valstybės istorijoje neformalioji visuomeninė institucija išsiskirstė netrukus po nepriklausomybės atkūrimo.

Neseniai LR Seime buvo akcentuota, kad „mokslo visuomenė menkai įtraukiama, sprendžiant dabartines šalies ūkio ir kultūros problemas, strategiškai planuojant šalies vystymąsi, prognozuojant vienokias ar kitokias valstybinės valdžios veiksmų pasekmes“. Nesilpnėjant emigracijos tendencijoms, valstybė praranda žmonių išteklius. Judraus, jau ne vienoje valstybėje apsilankiusio ir net joje padirbėjusio išsilavinusio specialisto neįmanoma išlaikyti Lietuvoje, mokant beveik mažiausią Europos Sąjungoje atlyginimą. Jokių savivaldos problemų neįmanoma išspręsti „iš viršaus“ diegiant valdžios klerkų kabinetuose išperėtą „seniūnaitijų“ steigimo modelį, beje, nesiderinantį su Konstitucija, ir tuo pat metu blokuojant bet kurias realios savivaldos iniciatyvas.

Peržvelgus pirmųjų ir dabartinio Seimo sudėtį išryškėja, kad tarp įstatymų leidėjo funkciją atliekančios institucijos narių labai sumažėjo specialistų, turinčių aukščiausią profesinę kvalifikaciją. Nedažnai sutiksime mokslininką, vadovaujantį ministerijai ar strateginę reikšmę valstybės raidai turinčiam departamentui. Ne taip dažnai, kaip derėtų, sutiksime mokslininkus, inicijuojančius valstybės ūkio valdymo reformas. Antra vertus, kai tokios iniciatyvos atsiranda, paaiškėja, kad mokslininkai – jų autoriai – žinomi tik siauram specialistų ratui. Tada kyla įvairiausių abejonių, spėlojimų, kad reformos neva būsiančios naudingos tik centrinės valdžios arba stambiojo verslo struktūroms. Imama aiškintis ne siūlomų reformų esmę, o jų užsakovus, svarstyti, kas ir kokio dydžio atlyginimą mokėjo reformų kūrėjams. Tokiuose svarstymuose racionalūs siūlomų permąstymų grūdai lieka kažkur nuošalėje, o tuo pat metu pasipila raginimai blokuoti planuojamas reformas, streikuoti, kreiptis su peticijomis į Prezidentūrą ir t. t. Apmaldžiausia tai, kad vadinamieji protestų organizatoriai ne tik nesiuo jokios alternatyvos, bet neretai net negali konkrečiai paaiškinti, dėl ko jie siūlo protestuoti. Vietoje racionalios siūlomų pokyčių kritikos tenka išgirsti tokius postringavimus:

– Mes jais (t. y. reformų rengėjais) nepasitikime.

– Kodėl?

– Mes jų nepažįstame (nieko apie juos nežinome).

Tačiau vadovaujantis tokia, atsiprašant, „logika“, galima bet kokį sumanymą sužlugdyti.

Atotrūkis tarp plačiosios ir akademinės visuomenės – nebepateisinamas. Akademinė visuomenė užsidarė arba atsidūrė uždaryta savųjų institucijų rėmuose. Kas vyksta fakultetu, katedrų, skyrių ir laboratorijų viduje, kokia atmosfera ten vyrauja, apie tai dažniausiai stengiamasi nekalbėti arba apsiribojama trumpais komentarais artimiausių bendradarbių rate. Kodėl viename kolektyve ilgai ignoruotas arba net iš jo pašalintas darbuotojas po kurio laiko išryškėja kaip puikių idėjų generatorius arba originalių sprendimų autorius? Kodėl kai kuriose institucijose galioja nerašyta, bet kiekvienam „įkalta“ taisyklė, kad mokslininkui negalima be vadovo žinios dalyvauti bet kokioje neakademinėje, juo labiau politinėje veikloje?

Panašių klausimų galima išvardinti ir daugiau. Apie ne

visai teigiamus aspektus liudija ir labai silpna profsąjunginių darinių veikla, ir anaipol kūrybiškumo neskatinantys vadovo ir pavaldinių santykiai. Tik gana retais atvejais išryškėję konfliktai ar netikėtai atskleista ilgus metus užsitęsusi stagnacija parodo, kad akademinuose sluoksniuose stinga skaidrumo, o iniciatyvos teisė pripažįstama tik vadovui arba priklausantiems jo artimų bičiulių ratui. Eilinių mokslo darbuotojų pasiūlymai kartais sutinkami abejingai arba net kelia susierzinimą. Ir kaip tokiais atvejais neprisiminsi garsiosios patarlės: „Kas leidžiama Jupiteriui...“. Nors, atvirai sakant, tas, įsivaizduojantis save Jupiteriu, iš tikrųjų tėra tik pilka, bet pikta ir perdėm susireikšminusi vidutinybė. Mokslo institucijose kartais tenka matyti, kaip pasikeičia elgesys asmens, dėl tam tikrų, neretai net atsitiktinių aplinkybių tapusio vadovu. Bet koks kūrybiškumas užgniaužiamas susidūrus su vadovu (nors ir laikinuoju), kuris mano, kad tik jam priklauso pokyčių generavimo ir jų įgyvendinimo teisė. Kalbant su gabiais ir sveiko užsispyrimo nestokojančiais žmonėmis, pasirinkusiais nieko bendra su mokslu neturintį gyvenimo kelią, ne kartą teko išgirsti, kad jie tarp žinomų akademinės bendruomenės atstovų nesutiko asmens, kurio pavyzdžiu būtų norėję sekti.

Kas visgi skatina žmogų rinktis tyrėjo mokslininko kelią? Gana dažnai paaiškėja, kad didžiausia paskata buvo tikėjimas, kad mokslininkų kolektyvuose vyrauja kūrybinių ieškojimų atmosfera, aukšta bendravimo kultūra, vyresniųjų geranoriškumas ir pagalba pradedantiejiems. Į mokslo institucijas dažniausiai ateinama, siekiant dirbti greta asmenybių, pasižyminčių neeiliniu talentu ir išskirtinėmis dorovinėmis savybėmis. Niekšybė, pavydas, nesąžiningumas šalia tokių asmenybių tiesiog negali atsirasti. Jau ne vieną dešimtmetį dirbusieji mokslo institucijose dažniausiai mini kolegas, kurių visas gyvenimas paženklintas taurumu ir dvasine šiluma, neišmatuojama kantrybe ir ryžtu, gebėjimu ir kitus paskatinti pasinerti į kūrybos grožio pasaulį. Ne vienas mokslui paskyręs savo gyvenimą pasako esąs laimingas, kad galėjo visas savo jėgas ir visą laiką atiduoti kurdamas žmonijai svarbias naujoves. Dauguma mokslininkų sako neskačiuojantys darbo valandų, neapsiribojantys darbu „nuo 8 iki 17-tos“.

Mokslininkų veikloje ryškiai išsiskiria dvi labai skirtingos savo prigimtimi tendencijos – specializacija ir tarpdiscipliniškumas. Didžiausieji praėjusių šimtmečių mokslininkai dažniausiai pasižymėjo itin universaliu išprusimu, lėmusių nuostabius atradimus keliose srityse. Jie buvo matematikai ir gamtininkai, istorikai ir kalbininkai, filosofai, net ypač talentingi dailininkai ar muzikai. Tačiau XX a. buvo kartojama, kad mokslininkų universalų laikai jau negrįžtami praėjo, todėl sėkmė gali lydėti tik gebančius visą save atiduoti kuo siauresnei sričiai. Bet mūsų laikais tapo akivaizdu, kad tarpdiscipliniškumo reikšmė niekur nedingo, o itin specializuota veikla gali tapti net pražūtinga žmonijai. Tyrėjas, nesidomintis, kaip jo atradimai atomo fizikoje, farmakologijoje ar genetikoje gali paveikti ekonomikos raidą arba ateities kartų gyvenimo kokybę, neretai įsivaizduoja, kad tik jo veikla gali būti laikoma tikruoju mokslu. Iš taip susireikšminusių ima skliti net panieka humanitarų ar sociologų tyrinėjimams. Siauros specializacijos atstovai vis sunkiau suvokti, kad gali būti labai aktualios tokios tyrimų ar mokomųjų studijų programos, kuriose integruojamos gamtos, technologinių ir socialinių mokslų sritys. Ateina laikas, kai toks tyrėjas jau nebemoka susikalbėti su kitų specialybių atstovais. Jam darosi visiškai nebesuprantama, kaip jo paties veiklai gali būti naudinga tarpdisciplininių mokslinių susivienijimų patirtis.

Mokslininkams gerosios patirties pavyzdžiu galėtų būti tokių kūrybinių susivienijimų, kaip rašytojų, kompozitorių, dailininkų ar žurnalistų, veikla. Šių sričių kūrėjai laiko didžiu garbe tapti kūrybinių sąjungų nariais. Tokios sąjungos skatina kūrėjų bendradarbiavimą ir naujovių paiešką, rūpinasi kūrybos rezultatų sklaida. Priklausymas kūrybinei sąjungai leidžia daug efektyviau spręsti profesines problemas ir sukurti kuo palankesnes sąlygas kūrėjų veiklai. Taigi, susirinkusiems į savo visuotinį suvažiavimą Lietuvos mokslininkams tikrai nestigs temų, kurias reikia kuo greičiau visapusiškai aptarti.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS – LIETUVOS SĖKMĖS ISTORIJA

Naują MRU rektorių sveikina Lietuvos rektorių konferencijos pirmininkas prof. dr. Alfonsas Daniūnas

Prof. habil. dr. Alfonsas RAMONAS

Susidomėjimas Mykolo Romerio universitetu šiuo metu yra gero kaimo padidėjęs ne tik dėl rektoriaus pasikeitimo, bet ir dėl to, kad šis universitetas tarsi nejučiom tapo antruoju (po Vilniaus universiteto) didžiausią studentų skaičių turinčiu Lietuvos universitetu. „Mūsų universitetas – tai Lietuvos sėkmės istorija“, – pasakė ilgametis universiteto rektorius profesorius Alvydas Pumputis, perduodamas universiteto valdymo regalias naujam rektoriui Algirdui Monkevičiui, 2015 m. balandžio 29 d. prisiekusiam universiteto bendruomenei „visomis išgalėmis rūpintis universiteto misijos įgyvendinimu, pažanga ir bendruomenės gerove, saugoti ir ginti universiteto autonomiją ir akademinę laisvę, garbingai atstovauti universitetui Lietuvoje ir pasaulyje, veikti sąžiningai, laikytis universiteto statuto, gerbti Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus“.

Naujojo rektoriaus inauguracijos iškilnėse dalyvavo beveik visų Lietuvos universitetų rektoriai arba jų atstovai, LR Seimo Pirmininkė, Ministras Pirmininkas, Seimo nariai, ministrai, užsienio šalių diplomatai. Universiteto tarybos pirmininkė Roma Žakaitienė, prieš paskelbdama Tarybos nutarimą dėl naujojo rektoriaus išrinkimo, pirmiausia padėjo profesoriui Alvydui Pumputiui už tai, kad „turime modernų universitetą“. Visi iškilnių dalyviai atsistoję ilgais plojimais pritarė padėkai. Prof. A. Pumputis tikrai yra unikali asmenybė tarp visų Lietuvos universitetų rektorių – jis vadovavo šiai aukštajai mokyklai nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo net 25 metus: nuo 1990 m. – Lietuvos policijos akademijos viršininkas, 1991–1997 m. – jos rektorius, nuo 1997 m. – Lietuvos teisės universiteto, vėliau – Mykolo Romerio universiteto rektorius. Ilgiau už jį, net 32 metus iš eilės, Vilniaus universitetui vadovavo prof. Jonas Kubilius (1958–1990).

Pirmasis statutas, patvirtintas akurtoje Lietuvoje įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymui, buvo Lietuvos

policijos akademijos statutas – 1991 m. gegužės 14 d. Aukščiausiosios Tarybos (Atkuriamojo Seimo) nutarimu, praėjus vos trim mėnesiams po Mokslo ir studijų įstatymo priėmimo. Buvusiai Sovietų Sąjungos žinybinei mokyklai buvo labai svarbu kuo greičiau įsteigti kaip civilinei Lietuvos Respublikos aukštajai mokyklai. Statute patvirtinta Lietuvos policijos akademijos autonomija. Tiesa, dar 1990 m. vietoj SSRS vidaus reikalų ministerijos Minsko aukštosios milicijos mokyklos Vilniaus fakulteto Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba buvo įsteigusi Lietuvos policijos akademiją ir patvirtinusi jos laikinąjį statutą. Ryžtingas buvusios milicininkų mokyklos posūkis lietuviško autonominio universiteto link labai priklausė nuo tuometinių mokyklos vadovų, pirmiausia nuo jos viršininko Alvydo Pumputio, iniciatyvos, pastangų ir universiteto autonomijos suvokimo.

Sveikindamas prisiekusį naująjį rektorių A. Monkevičių, prof. A. Pumputis priminė, kad prisiėmus rektoriaus įsipareigojimus savo universiteto bendruomenei, kartu tenka įsilieti į visų Lietuvos universitetų rektorių gretas. Rektoriai, pasak A. Pumputio, yra iškilūs žmonės, darantys didelę įtaką Lietuvai. „Mūsų universitetas, – kalbėjo buvęs rektorius, – įsikūrė kartu su Lietuvos nepriklausomybe ir per tuos 25 metus jau išleido apie 60 tūkst. absolventų. Tai milžiniškas socialinis kapitalas. Universitetas įsitraukė į pasaulio universitetų tinklą.“ Už visa tai prof. A. Pumputis dėkojo universiteto bendruomenei ir visiems mokslo pasaulio žmonėms.

Išties Mykolo Romerio universitetas seniai „išaugo“ ir Policijos akademijos, ir Teisės universiteto mantijas. Dabar jame yra Ekonomikos ir finansų valdymo, Politikos ir vadybos, Socialinių technologijų, Teisės, Viešojo saugumo fakultetai, taip pat Mykolo Romerio universiteto ir Middlesekso universiteto (Didžioji Britanija) Verslo ir medijų mokykla. Aktyviai bendradarbiaujama su tarptautinėmis

Jauniausiojo Lietuvos universiteto strategijos aptarimas Seime. Ką reiškia „regioninis“?

Balandžio 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo Konstitucijos salėje Seimo nario Valerijaus Simuliko ir Šiaulių universiteto iniciatyva įvyko išvažiuojamasis universiteto tarybos posėdis, kuriame aptarta šio universiteto 2015–2020 m. strategija. Ateinančių penkerių metų uždavinius pristatė rektorius prof. Donatas Jurgaitis. Diskusijoje dalyvavo Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkė Audronė Pitrienė, kiti Seimo nariai, Šiaulių universiteto tarybos nariai, verslo ir žiniasklaidos atstovai. Tokio pobūdžio renginys Seime buvo organizuotas pirmą kartą. Sėkmės, įgyvenant strategines inovacijas, universitetui linkėjo Seimo nariai, išrinkti Šiaulių regione: A. Mockus, V. Simulik, E. Žakaris, R. Baškienė ir neseniai prisiekusi V. Čmilytė-Nielsen.

LR Seimo pranešime sakoma, kad „Šiaulių universitetas yra numatęs daug permainų. Tikimasi įregistruoti net dvi visiškai naujas specialybes ir jau šiemet į jas pakviesti naujovių ištroškusius studentus. Universitetas tikisi, kad valstybė skirs lėšų beveik šimtui tokių studijų vietų ir studijų šioje aukštojo mokslo įstaigoje šiemet pasirenks apie 700 abiturientų. Populiariausiomis studijų programomis Šiaulių universitete išliko specialioji pedagogika, ekonomika ir kiti socialiniai mokslai.“ Apie didėjančią tarptautinį universiteto populiarumą liudija ir augantis studentų, atvykusių iš užsienio valstybių, skaičius. Neseniai priimta penkiolikos studentų grupė iš Kazachstano. Atvyksta pasirengusių studijuoti, motyvuotų studentų iš Gruzijos, Indijos, Nigerijos.

Universiteto siekis – tapti regionų pažangos lyderiu, vykdam tarptautinio lygio mokslinius tyrimus ir atnaujinant studijų procesą. Labai daug dėmesio bus skirta dėstytojų, mokslininkų ir kitų darbuotojų kompetencijai kelti. Strategijoje akcentuojama, kad valstybėje didėja aukščiausios kvalifikacijos specialistų poreikis. Apie tai liudija ir mažiausias asmenų, įgijusių universitetinį išsilavinimą, nedarbo procentas. Tokie asmenys lengviausiai randa darbo vietą, patys ją sukuria arba, pasikeitus darbo rinkos poreikiams, persikvalifikuoja. Ypatinę reikšmę įgijo išsilavinimo tęstinumas, mokymasis visą gyvenimą. Darbdavių reikalavimas, kad universitetai parengtų specialistus „konkrečiai darbo vietai“, neturėtų būti suprantamas tiesmukiškai siaurai. Tačiau naujausių mokslo žinių, t. y. universitete įgytų kompetencijų ir atliktų tyrimų išvadu, komercializavimas tebėra nelengvas iššūkis. Sėkmės pavyzdžiu galima laikyti dviračių patikros laboratoriją, pripažintą pasauliniu mastu.

Tiek universitetai, tiek ir kitos aukštojo mokslo institucijos šiuo metu dirba labai sudėtingoje situacijoje. Drastiškai mažėjant gimstamumui, mažėja bendrojo lavinimo mokyklų auklėtinių – potencialių studentų skaičius. Didėja dalis abiturientų, kurie renkasi studijas užsienyje. Visa tai sukėlė iki šio neregėtą ir jau jokiais racionaliais argumentais nebepateisinamą aukštųjų mokyklų konkurenciją. Ją dar labiau iškreipė nepakankamai apgalvota tiek mokslininkų, tiek mokslo bei studijų institucijų vertinimo rodiklių sistema. Vienpusiška orientacija į tyrimų tarptautiškumą ir tarptautines

Šiaulių universiteto rektorius prof. Donatas Jurgaitis LR Seime pristato universiteto 2015–2020 metų strategiją. Z. Ripinskio nuotr.

Renginio LR Seime dalyviai susipažįsta su Šiaulių universiteto strategija. J. Jasaičio nuotr.

publikacijas labai susilpnino dėmesį Lietuvos regionų raidos problemoms. Primityvią ir agresyvią konkurenciją iki šiol lemia ir pseudoliberaliųjų ideologija besiremianti aukštojo mokslo institucijų finansavimo sistema, pagrįsta itin subjektyviomis „krepšelių“ ir „projektų“ skirstymo metodikomis.

Universitetinio ugdymo institucijų veiklą trikdo nelogiška, o kai kuriais atvejais netgi absurdiška, jokiais ekonominiiais kriterijais nepateisinama jų turto valdymo sistema. Institucija, savarankiškai nevaldanti jai pavesto turto, negali nei kurti, nei vykdyti savarankiškos strateginės veiklos. Sustabarėję ir prieštaringi teisės aktai labai apsunkina universitetinio miestelio formavimą. Universitetas, kurio padaliniai išsitemę keliose dešimtyse pastatų, esančių skirtingose miesto vietose, negali funkcionuoti kaip viena akademinė institucija. Argi galima pateisinti tokią situaciją, kai skirtinguose fakultetuose besimokantys studentai neturi bendrų erdvių akademinėi ir kultūrinei veiklai ir net nepažįsta vieni kitų? Neseniai įvykęs mūsų pokalbis su universiteto tarybos pirmininku R. Vaštaku atskleidė, kad dar neapspręsta, kur ir kada bus formuojamas universitetinis miestelis. Sprendimą apsunkina kai kurių tarybos narių ir administratorių noras ir toliau likti miesto centre, nors ten nėra jokių plėtros ir veiklos konsolidacijos galimybių. Galbūt jų nuostatos pasikeistų, susipažinus su Kent'o (JAV) universiteto, su kuriuo šiauliečiai neseniai pasirašė bendradarbiavimo sutartį, akademinio miestelio struktūra.

Per praėjusius keletą metų Šiaulių universiteto veiklą trikdė tiek vidiniai, tiek išorės veiksniai. Tuo metu universitetas neturėjo nei statuto, nei pastovaus valdymo struktūrų, nei veiklos perspektyvų, kurioms būtų tvirtai pritarusios centrinės valdžios institucijos. Neatsakingi kai kurių, deja, tuo metu itin atsakingas pareigas ėjusių, bet pakankamos profesinės kvalifikacijos neturėjusių asmenų pareiškimai, plačiai paskleisti viešojoje erdvėje, pridarė daug žalos universiteto įvaizdžiui ir jame dirbusių bei studijavusių žmonių nuotaikoms. Studentų skaičius, vienu metu pasiekęs beveik dvyliką tūkstančių, sumažėjo trigubai. Tokio mažėjimo negalima pateisinti vien demografinių veiksnių poveikiu. Jau ne kartą pastebėta, kokią žalą tiek atskirai institucijai, tiek ir visai valstybei padaro diletantų, įsitikinusių, kad gali „viskam vadovauti“, veiksmai. Tačiau pavaldžios institucijos neturi svertų, leidžiančių operatyviai kompensuoti jų padarytą žalą.

Laimei, užsitęsęs „pereinamasis laikotarpis“ šiame universitete jau baigiasi. Išrinkta universiteto taryba, patvirtintas statusas, penkerių metų kadencijai inauguruotas rektorius. Šiuo metu bandoma apibrėžti universiteto veiklos profilį ir jo vietą valstybės universitetinio ugdymo sistemoje, tikslinamos veiklos kryptys. Strategijos projekte konstatuota, kad universitete sukurta moderni mokslo ir studijų infrastruktūra, leidžianti efektyviai plėtoti humanitarinius ir socialinius mokslus. Itin vertinga patirtis sukaupta Menų fakultete. Atlikti reikšmingi negalios

LR Seime. Iš kairės: LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkė Audronė Pitrienė, ŠU tarybos pirmininkas Rimvydas Vaštakas, LR švietimo ir mokslo viceministras Rolandas Zuoza, ŠU rektorius prof. Donatas Jurgaitis. Z. Ripinskio nuotr.

Balsuoja Šiaulių universiteto tarybos nariai. Z. Ripinskio nuotr.

ir specialiojo ugdymo bei edukologijos sričių tyrimai. Prieš keletą metų Šiauliuose atidaryta viena moderniausių universitetinių bibliotekų. Universitetas jau seniai peržengė jam pradžią davusius pedagoginio instituto ir KTU fakulteto rėmus.

Tiek rektorius pranešimas, tiek po jo kilusi diskusija parodė, kad universitete dirbama gana kryptingai, tačiau sukaupę potencialą dar reikia daug tiksliau įvertinti ir numatyti jo panaudojimo galimybes. Ryškiai stiprėja technologinių mokslų atstovų kompetencija, vykdomi perspektyvūs šių mokslų sričių tyrimai. Atlikti platus užmiesčio raidos ir jo šiuolaikinio vaidmens tyrimai, sukurta antropologinė strateginio valdymo metodologija, atskleidžianti naujas miesto ir užmiesčio partnerystės perspektyvas bei verslo diversifikacijos galimybes, progresyviais gyvenviečių ir sodų kūrimo tendencijas. Universitete sukurta originali tarpdisciplininė regionų raidos akademinė mokykla, besiremianti holistiniu požiūriu, akcentuojančiu svarbiausią strateginio valdymo uždavinį – žmogaus bazinių socialinių poreikių tenkinimą. Kasmet rengiamos regionų raidos problemoms skirtos J. P. Aleksos ir E. Galvanausko tarptautinės mokslinės konferencijos, kuriose dalyvauja ne tik daugelio Lietuvos universitetų ir mokslo centrų, bet ir kitų valstybių atstovai.

Šiaulių universitetas dažniausiai įvardijamas kaip regioninis. Tačiau šią sampratą reikia labiau išryškinti, išsiaiškinti universiteto veiklos nišas, kurios leistų išvengti primityvios konf-

rontacijos ir sutelkti jau išugdytų komandų pastangas įsitvirtinti šiose nišose. Universiteto orientacija į užmiesčio vietovių, beje, užimančių per 97 proc. valstybės teritorijos, pažangos spartinimą atvertų labai aiškias jo veiklos perspektyvas. Svarbiausias užmiesčio teritorijų raidos uždavinys – ekonominės veiklos diversifikavimas. Tai leistų įsteigti šimtus naujų įmonių ir sukurti tūkstančius naujų darbo vietų, išnaudojant vietinius gamtos, žmonių ir infrastruktūros išteklius. Tikra šių regionų pažanga prasidės tik tada, kai aiškiai suvoksime, kad užmiestis nėra „kaimas, užsiimantis žemės ūkiu“. Gal tada mūsų viešojoje erdvėje neberas pritarimo administratorių, laimei jau buvusių, teiginiai, kad „vienintelis universitetas, nagrinėjantis regionų raidą, yra ASU“ (buvęs Lietuvos žemės ūkio universitetas).

Būtina kuo greičiau suprasti, kad specialistų rengimas užmiesčio vietovėms radikaliai skiriasi nuo rengiamų dirbti didmiesčių kompanijose. Jei pastariesiems būtina gili specializacija, tai užmiesčiui gyvybiškai reikia plataus profilio specialistų: inžinierių, medikų, pedagogų, kultūrinės veiklos organizatorių, viešojo administravimo specialistų ir kt. Ateityje susiformuosianti skirtingo profilio specialistų kooperacija taps stipriausiu pažangos veiksmu. Plataus profilio specialistų rengimas labiausiai prisidės įgyvendinant darnaus regionų vystymosi strategiją, atmetant primityvias neva „neperspektyvių regionų“ hipotezes, leis pritraukti į

VALSTYBINIAI BRANDOS EGZAMINAI – DAUG NEPARUOŠTŲ IR NEIŠMOKTŲ PAMOKŲ?

Audronė PITRĖNIENĖ

Neįsivaizduojama artėjantis brandos egzaminų sesijos maratonas jau pradeda kelti nerimą. Ir nieko nuostabaus, nes egzaminai – jautri tema daugeliui: vieni patys ruošiasi juos laikyti, kiti išgyvena dėl savo vaikų, anūkų ar draugų sėkmės. Juk egzaminai paprastai asocijuojasi su bauginančiu, varginančiu ir stresą bei baimę keliančiu nelengvu gyvenimo laikotarpiu. Tačiau esu tikra, kad galime moksleiviams ir jų artimiesiems sumažinti stresą. Kad brandos egzaminai būtų ne sveikatos išbandymas, o objektyvus ir išsamus žinių patikrinimas, privalome susitelkti. Į diskusiją ir sprendimų priėmimo procesą įtraukti

mokytojus, mokinius, jų tėvus, savo sričių specialistus ir kitas suinteresuotas grupes. Siekti bendro tikslo, kad nebeliktų spekuliacijų, ar brandos egzaminų užduotys per sunkios, ar per lengvos, ar jos atitinka programą, ar ne, ar jų sudaryme dalyvauja kompetentingi specialistai, ar jų vertintojai yra objektyvūs ir žinantys, kaip ir ką daro. Kol sistemos nesutvarkysime taip, kad neliktų vietos interpretacijoms, tol visada turėsime daug emocijų, diskusijų ir, žinoma, nepasitenkinimo.

Egzaminų turinio ir vertinimo problemos

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas, įsigilinęs į didžiausias brandos egzaminų ir jų organizavimo problemas, parengė pasiūlymus Nacionaliniam egzaminų centrui (NEC), kuris, beje, turi prisiimti atsakomybę už brandos egzaminus ir išmokyti pripažinti savo klaidas.

Kalbant apie egzaminų turinį, kuris pastaraisiais metais kelia bene didžiausią nepasitenkinimą, reikia pažymėti, kad būtina egzaminų užduočių parengimui skirti daugiau laiko. Egzaminų užduotys turi būti parengtos pagal brandos egzaminų programą – be klaidingų ir dviprasmių klausimų bei vietos interpretacijoms. Būtina gerinti ne tik valstybinių, bet ir mokyklinių brandos egzaminų turinio ir vertinimo kokybę. Reikia, kad užduotis rengtų testavimo specialistai, ekspertai, gerai išmanantys vidurinio ugdymo ir egzaminų programas ir turintys egzaminų užduočių rengimo patirties, kad jie

gautų kokybiškai parengtus, išsamius nurodymus. Neabejoju, kad į naudą išeitų ir mokyklų mokytojų dalyvavimas rengiant egzaminų užduotis, nes mokslų daktaro laipsnį turintys rengėjai, dėstantys universitetuose, kad ir labai kompetentingi, gali būti jau gerokai nutolę nuo mokyklos bendrųjų ugdymo programų.

Dar viena problema, kurią būtina spręsti, – brandos egzaminų vertinimas. Vertintojai turi dirbti vadovaudamiesi aiškiais instrukcijomis, prie kurių reikėtų pridėti ir mokinių darbų pavyzdžius. Būtina ne tik atskirti brandos egzaminų pirmųjų, antrųjų ir ekspertinių grupių vertintojus, kurių darbą koordinuotų vertinimo komisijos pirmininkas, bet ir kelti vertintojų darbo įkainius. Reikalingi ir vertintojų mokymai, griežta jų atranka ir darbo analizė.

Man ne kartą teko girdėti, kad moksleiviai skundžiasi mokykloje turėję aukščiausius įvertinimus, o štai egzaminų balas, švelniai tariant, nuvylė ar net sukrėtė. Taip atsitinka todėl, kad mokyklos, kurioje mokosi toks moksleivis, vertinimo vidurkis gerokai žemesnis už valstybinių brandos egzaminų vertinimo vidurkį, o taip būti neturėtų. Siekiant kokybiškų brandos egzaminų, reikia išspręsti kriterinio vertinimo lygių suvienodinimo klausimą. Tiek egzaminų sudarytojai, tiek vertintojai ir pagaliau egzaminą laikantys moksleiviai bei juos mokantys pedagogai turi vienodai suprasti, kas yra patenkinamas, kas yra geras ar labai geras žinių įvertinimas.

12 klasėje pradėti ruošti egzaminams – per vėlu

Pati ne vienerius metus dirbusi mokytojo darbą žinau, kaip svarbu įpratinti mokinius mokytis nuosekliai, o ne stengtis 12 klasėje priešokiais aprėpti visų dvylikos metų kursą. Mokinys kuo anksčiau turi gauti informaciją, kokie jo pasiekimai ir gebėjimai ne tik mokyklos, bet visos šalies mokinių kontekste, ką jis gali toliau veikti su turimais rezultatais, kokį gali įgyti išsilavinimą. Todėl labai svarbus bendrųjų ugdymo programų ir baigiamųjų egzaminų programų santykis. Mokytojai, rengdami mokinius egzaminams, dažnai pasirenka konkretesnę egzaminų programą, tačiau mokymasis pagal šią programą labai susiaurina ugdymo procesą ir nukreipia jį tik į egzaminų rezultatus. Todėl vėliau, dažniausiai jau po jų, neišvengiamai kyla nepasitenkinimo banga, kad per egzaminus buvo gerokai daugiau ir platesnių klausimų, negu ta medžiaga, iš kurios moksleiviai mokėsi klasėje.

2012 metais mokyklose pradėti taikyti standartizuoti testai, kurie teikia patikimą informaciją apie mokinio įgūdžius, žinias ir pasiekimus. Tokie testai taip pat suteikia progą tiek mokytojams, tiek mokiniams sužinoti, kurioje srityje dar reikėtų papildomai padirbėti, pasitempti ir kokiam dalykui skirti daugiau dėmesio. Mokyklos turėtų rengti ir įgyvendinti pasiekimų pažangos planą, o mokinių pasiekimai turėtų būti vertinami kas dvejus metus.

Egzaminas – ne eksperimentas

Egzaminai neturi būti skirti eksperimentuoti su mokiniais, o pakeitimai juose ar jų organizavimo tvarkoje neturėtų būti daromi iki brandos egzaminų sesijos likus pusmečiui. Naujovės ne visada yra blogai, tačiau turi būti skirta pakankamai laiko joms įsisavinti. Be to, esu tikra, kad viešumo didinimas yra ne tik tinkamiausia forma egzaminams tobulinti, bet ir pagrindinis ginklas užkirsti kelią nerimui ir baimei. NEC svetainėje egzaminų užduotys turėtų būti skelbiamos iš karto po egzaminų, o netrukus turėtų būti paviešinta ir brandos egzaminų užduočių analizė. Tuo tarpu egzaminų rezultatai galėtų būti skelbiami vienu metu iš anksto nustatytą dieną – tai leistų išvengti nereikalingos įtampos ir visuomenės audrinimo.

Noriu pasidžiaugti, kad švietimo sistemoje vyksta geri pokyčiai, tačiau organizuodami brandos egzaminus dar turime, kur pasitempti. Privalome dėti visas pastangas, kad ne tik tinkamai paruoštumėme mokinius brandos egzaminams, bet ir užtikrintumėme jiems visas sąlygas, be įtampos ir neramumų, pasitikrinti savo žinias. Pasitikinę sukaupę žinių bagažą, mokiniai sėkmingai ir drąsiai žengtų pasitikti savo ateities.

Autorė yra LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkė

Nuotraukos autorius – Kęstutis Vanagas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS – LIETUVOS SĖKMĖS ISTORIJA

■ Atkelta iš 3 p.

organizacijomis, įgyvendinamos ir kuriamos jungtinės studijų programos. Universiteto studentai, dėstytojai ir mokslo darbuotojai yra tapę vientisos tarptautinių studijų ir mokslo sistemos dalimi. 2014 m. Mykolo Romerio universitete įkurtas Europos–Azijos universitetų konsorciumas. Universitetas sėkmingai bendradarbiauja su Pietų Korėjos aukštojo mokyklomis: vyksta intensyvūs studentų mainai su Ajou, Ewha universitetais. Per vienerius bendro darbo su Dongseo universitetu metus buvo sukurta dvigubo diplomo informatikos ir skaitmeninio turinio bakalauro studijų programa. Pagal šią nuo 2014 m. rudens vykdomą studijų programą studentai turės galimybę įgyti dvigubus – Mykolo Romerio ir Dongseo universitetų – diplomus, studijuodami po dvejus metus Lietuvoje ir Pietų Korėjoje.

Dėkodamas Seimo Pirmininkei, Ministrui Pirmininkui ir kitiems politikams prof. A. Pumputis priminė, kad MRU stengėsi padėti valdžios institucijoms patarimais, analizėmis, stengėsi susilaikyti nuo tuščio politikavimo. Dėkodamas rektoriams, kalbėtojas prisipažino, kad ne visada su jais sutardavo, ginčijantis dėl požiūrio į studijų pobūdį. Ne visiems buvo priimtinas MRU propaguojamas

požiūris, kad XXI amžiaus studijos yra žmonių prigimtinės teisės realizavimas padedant valstybei. „Noriu palinkėti, kad naujajam rektoriumi labai sektųsi. Sėkmė lydės, jei mes didžiulės savo kilme, savo tauta, savo tėvais, savo šeima, savo valstybe, o tai formuos norą siekti. Bus siekis, bus ir sėkmė“, – baigė sveikinimo kalbą prof. A. Pumputis ir perdavė valdžios regalias magnificencijai rektoriumi Algirdui Monkevičiui.

„Dabar turėsime rektorių, kuris toliau kurs laimės ir džiaugsmo atmosferą. Universitetas, kaip laivas, kuriam labai svarbus kapitonas. Sveikindama jį, sveikinu ir visą akademinę bendruomenę“, – sakė universiteto tarybos pirmininkė Roma Žakaitienė. Naujasis rektorius Algirdas Monkevičius taip pat yra unikali asmenybė – jis net du kartus per Nepriklausomybės laikotarpį vadovavo Švietimo ir mokslo ministerijai. Baigęs tuometinio Šiaulių pedagoginio instituto Fizikos ir matematikos fakultetą, įgijo matematikos ir fizikos mokytojo specialybę, 1991 m. apgynė sociologijos mokslų daktaro disertaciją, nuo 1998 m. buvo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto prodekanas, vėliau 2000–2008 m. – dekanas. A. Monkevičius – Seimo narys, taip pat ir švietimo ir mokslo ministras XI, XII ir XIV Vyriausybėse 2000–2004 m. Antrą kartą ministru

tapo 2008 m. XII Vyriausybėje. Nuo 2010 m. A. Monkevičius vadovavo Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakultetui.

Rektorius Algirdas Monkevičius savo kalbą pradėjo nuo padėkos prof. Alvydui Pumpučiu, kurio „nuopelnus, kuriant universitetą, sunku pervertinti. Rektoriaus Alvydo Pumpučio strateginis mąstymas, vadybinis talentas, gilus aukštojo mokslo srities pažinimas sudarė sąlygas universiteto bendruomenei atsiskleisti ir pasiekti beveik neįtikėtinų rezultatų, nors aplinkybės ne visada buvo palankios“, – sakė naujasis rektorius. Pasak jo, universiteto misija ir strategija yra aiški – tęsti pradėtus darbus, padėti žmogui atrasti save, tapti brandžia pilietiška asmenybe. Asmenybės sėkmė, anot A. Monkevičiaus, yra ir valstybės sėkmė. Svarbiausia universiteto misijos dalis yra ta, kad universitetas būtų atviras visiems visais amžiaus tarpsniais, o studijos būtų orientuotos į realius poreikius. Rektorius akcentavo studijų tarptautiškumą, taip pat mokslo ir verslo integracijos svarbą. Didžiausia vertybė yra universiteto bendruomenė, todėl kiekvienas bendruomenės narys turi būti pastebėtas ir jo nuomonė išgirsta. Rektorius kvietė universiteto bendruomenę dirbti kūrybiškai. „Esu įsitikinęs, kad naujasis universiteto raidos etapas turi tapti mokslinės ir

Mykolo Romerio universiteto rektoriaus inauguracijos iškilnių dalyviai

ugdamosios brandos etapu“, – sakė Algirdas Monkevičius.

Rektorių A. Monkevičių pasveikino universiteto studentų atstovybės prezidentas Justinas Motiejūnas, Seimo Pirmininkė Loreta Grauzinienė, Ministras Pirmininkas dr. Algirdas Butkevičius, Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas prof. Alfonsas Daniūnas, Vokietijos Bundestago narys, MRU garbės daktaras dr. Karl A. Lamers. Paskutinis iš sveikintojų per oficialią inauguracijos ceremonijos dalį, švietimo ir mokslo ministras prof. Dainius Pavalkis, atkreipė dėmesį, kad

scenoje šiuo metu yra trys esantys ar buvę švietimo ir mokslo ministrai: D. Pavalkis, A. Monkevičius, R. Žakaitienė. „Noriu gerbiama A. Monkevičiui palinkėti, kad tas buvimas ir vienoje pusėje – ministerijos, ir kitoje – autonomiško universiteto, padėtų subalansuoti takoskyrą tų tikslų, kuriuos keliamo mes, kaip valstybė, ir tų tikslų, kuriuos kelia autonomiškos organizacijos. Mes gyvename Lietuvoje, todėl vardan tos Lietuvos turime dirbti kartu“, – baigė sveikinimą ministras D. Pavalkis.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAI

Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas pagal „Horizontas 2020“ srities „Europos mokslo taryba“ finansavimo schemą „Dotacijos patyrusiems tyrėjams“ (ERC-2015-AdG)

Finansavimo schemos „Dotacijos patyrusiems tyrėjams“, vykdomos pagal programos „Horizontas 2020“ sritį „Europos mokslo taryba“, tikslas – remti aukštos kokybės savarankiškus pripažintų mokslininkų ir jų grupių projektus. Pagrindinės schemos „Dotacijos patyrusiems tyrėjams“ finansavimo nuostatos:

Remiami visų tautybių Europos Sąjungos valstybėse narėse ar programos „Horizontas 2020“ asocijuotose šalyse dirbantys (ar į jas atvykstantys) patyrę mokslininkai, vykdytys priešakinius mokslinius tyrimus.

■ Pagrindinis tyrėjas turi būti išskirtinis lyderis mokslo srityje, kuriam priklausytų šie pastarųjų dešimties metų (yra papildomų sąlygų) pasiekimai:

□ 10 publikacijų (kaip vyresniojo autoriaus (angl. senior author), paskelbtų pagrindiniuose tarptautiniuose recenzuojamuose tarpdisciplininiuose moksliniuose žurnaluose, svarbiausiuose tarptautiniuose recenzuojamuose žurnaluose arba recenzuojamuose konferencijų darbų leidiniuose,

□ arba 3 monografijos, iš kurių bent viena išversta į užsienio kalbą.

■ Kiti alternatyvūs ir mokslinę lyderystę įrodantys pastarojo dešimtmečio pasiekimai:

□ 5 patentai,
□ 10 kvėstinių pranešimų pripažintose tarptautinėse konferencijose,

□ vadovavimas 3 mokslinių tyrimų ekspedicijoms,
□ dalyvavimas organizuojant 3 pripažintas tarptautines konferencijas ar kongresus,

□ tarptautiniai moksliniai apdovanojimai ar narystė pripažintose akademijose,

□ indėlis formuojant mokslo lyderių karjerą,
□ pasiekimai kuriant pramonės inovacijas.

■ Pagrindinis tyrėjas projekto vykdymui turi skirti ne mažiau kaip 30 proc. viso savo darbo laiko ir Europos Sąjungoje ar asocijuotoje šalyje praleisti ne mažiau kaip 50 proc. viso savo darbo laiko;

■ Numatomas dotacijos vienam projektui dydis – iki 2,5 mln. eurų (išimtiniais atvejais – iki 3,5 mln. eurų).

Paraiškas galima teikti iki 2015 m. birželio 2 d.

Kvietimas (ERC-2015-AdG) ir paraiškų priėmimo tvarka skelbiama Europos Komisijos tinklalapyje.

Konsultacijas teikia Jurgita Stonytė e. p. jurgita.stonyte@lmt.lt arba tel. (8 5) 261 8530.

Daugiau informacijos rasite čia:

<http://www.lmt.lt/lt/naujienos/kitu-instituciju-naujienos/erc-2015-adg.html>

2015 m. kvietimas teikti paraiškas Lietuvos–Latvijos–Kinijos (Taivano) programos mokslo projektams vykdyti

Lietuvos mokslo taryba skelbia kvietimą teikti paraiškas bendrų Lietuvos–Latvijos–Kinijos (Taivano) mokslo projektų finansavimui 2016–2018 metams gauti. Paraiškos priimamos iki 2015 m. gegužės 29 d. 16 val.

Kvietimo aprėptis

Kvietimas skirtas teikti paraiškas mokslo projektams įgyvendinti visose mokslo srityse.

Remiamos projekto veiklos

Pagal šį kvietimą skiriamos lėšos bendriems Lietuvos–Latvijos–Kinijos (Taivano) mokslo projektams vykdyti. Finansuojamos mokslinių tyrimų, jų rezultatų sklaidos bei kitos su moksliniais tyrimais susijusios veiklos, įskaitant vizitus į partnerių Latvijoje ir Kinijoje (Taivane) institucijas bei kviestines paskaitas.

Galimi pareiškėjai ir partneriai

Paraišką Lietuvoje gali teikti projekto vykdytojai (-as) kartu su vykdančiąja institucija ir partneriais iš Latvijos ir Kinijos (Taivano). Vykdančioji institucija turi būti Lietuvos mokslo ir studijų institucija, kuri įtraukta į Švietimo ir mokslo institucijų registrą. Projekto vadovas turi būti mokslininkas.

Daugiau informacijos rasite čia:

<http://www.lmt.lt/lt/kvietimu-kalendarius/kvietimas/249.html>

Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas pagal H2020 Marie Skłodowska-Curie veiklą „Individualios stipendijos“

Paskelbtas naujas programos „Horizontas 2020“ Marie Skłodowska Curie veiklos (MSCA) „Individualios stipendijos“ (angl. Individual Fellowships, IF) kvietimas teikti paraiškas (H2020-MSCA-IF-2015). Paraiškas galima teikti iki 2015 m. rugsėjo 10 d. 17 val. Briuselio laiku.

Šios veiklos tikslas – sustiprinti patyrusių tyrėjų kūrybinį ir inovacinį potencialą, sudarant sąlygas įgyti naujų įgūdžių dalyvaujant pažangiose lavinimo ir mobilumo veiklose.

MSCA nėra iš anksto nustatytų teminių prioritetų, todėl tyrimų objektus pasirenka patys tyrėjai (principas „iš apačios į viršų“). MSCA gali dalyvauti visų mokslinių tyrimų ir inovacijų sričių atstovai. Daugiau informacijos apie MSCA lietuvių kalba.

Konsultuoja Aistė Vilkanauskytė e. p. aiste.vilkanauskyte@lmt.lt arba tel. (8 5) 262 1939.

Daugiau informacijos rasite čia:

http://www.lmt.lt/lt/naujienos/kitu-instituciju-naujienos/h2020_mc_kvietimas_2015.html

Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (toliau – Agentūra) skelbia kvietimą teikti paraiškas Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros rezultatų komercinimo projektų konkursui.

Paraiškų teikėjai – Lietuvos mokslo ir studijų institucijos, įregistruotos Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre. Paraiškoms parengti skiriamas dviejų mėnesių laikotarpis, per kurį mokslo ir studijų institucijos:

■ atrenka idėjas, kuriomis numatyta komercinti MTEP rezultata (prototipas arba galutinis prototipas), sukurtą toje mokslo ir studijų institucijoje, kuri teikia paraišką finansavimui gauti;

■ suformuoja (suburia), esant poreikiui, apmoko projekto vykdytojų grupę, kurios nariai, bendradarbiaudami su mokslo ir studijų institucija, projekto idėją išvysto iki projekto, parengdami verslo planą. Projekto grupės sudėtis, kompetencija turi būti pakankama, kad jos nariai sugebėtų parengti verslo planą ir įgyvendinti numatytus uždavinius.

Projektų atranka konkursiniam finansavimui organizuojama Apraše nustatyta tvarka. Būtina sąlyga gauti projektui finansavimą – įsteigta įmonė, kurios pagrindinis tikslas yra mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros rezultatų komercinimas. Įmonės steigėjais gali būti mokslo ir studijų institucija kartu su mokslininku (-ais), tyrėju (-ais) ar studentu (-ais), arba mokslininkas (-ai), tyrėjas (-ai) ar studentas (-ai), taip pat kiti fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys, turintys ketinimų prisidėti įgyvendinant projektą.

MTEP rezultatų komercinimo priemonės tikslas – komercinti mokslinių tyrimų rezultatus, kuriant mokslui imlias įmones.

Paraiškoms pateikiamos iki 2015 m. gegužės 11 d. 10.00 val.

Daugiau informacijos rasite čia:

<http://www.mita.lt/lt/nacionalines-programos/mtep-rezultatu-komercinimas/kvietimai/>

Naujausioje klasifikacijoje Vilniaus universitetas – tarp geriausių

Balandžio 29 d. paskelbtas 2015 m. „QS World University Rankings by Subject“ reitingas, parodantis stipriausius pasaulio universitetus atskirose studijų kryptyse. Penktą kartą skelbiamoje reitingavimo sistemoje Vilniaus universitetas užėmė 251–300 vietas dviejose studijų kryptyse – šiuolaikinių kalbų (angl. *Modern Languages*) bei fizikos ir astronomijos (angl. *Physics & Astronomy*). „QS World University Rankings by Subject“ reitingo rezultatai šiuolaikinių kalbų studijų kryptyje sudaromi remiantis tarptautinėmis akademikų bendruomenės ir darbdavių apklausomis. Vertinant fizikos ir astronomijos studijų kryptį, buvo atsižvelgta į tarptautinės akademikų bendruomenės ir darbdavių apklausų rezultatus, citavimo indekso ir H-indekso kriterijus.

„VU studijos ir moksliniai tyrimai apima platų mokslo sričių spektrą. Todėl universitetų reitingas pagal studijų kryptis leidžia suprasti, kokie įvairiapusiški esame. Nors ne visose srityse galime didžiuoti vienodai aukštais pasiekimais, tačiau, lyginant šiuos pasiekimus, kyla naujos tarpmokslinio bendradarbiavimo idėjos. Labai džiaugiamės, kad VU fizikų ir filologų indėlis buvo pastebėtas ir gerai įvertintas tarptautiniu lygiu. Ir toliau sieksime stiprinti VU pozicijas regione bei pasaulyje. Mūsų akimis, VU ateitis – tai pasaulinio lygio studijos, patraukliausi savo srities specialistai darbo rinkoje ir įtakingi moksliniai tyrimai“, – sako VU partnerystės prorektorė prof. dr. Greta Drūteikienė.

„QS World University Rankings by Subject“ reitinge analizuotas 3551 universitetas, iš viso reitinguotas 894 aukštosios mokyklos. Vertintos 36 studijų kryptys. Kiekvienoje jų reitinguota iki 400 geriausių pasaulio universitetų. 2014–2015 m. instituciniame reitinge „QS World University Ranking“ VU pagal studentų ir dėstytojų santykį užėmė 257 vietą. Fizinių mokslų srityje (angl. *Natural sciences*), išanalizavus pateiktus akademikų, su kuriais bendradarbiauja VU, ir darbdavių atsiliepimus, citavimo indeksą bei H-indeksą, VU pasiekė 352 vietą („QS World University Rankings by Faculty“).

Susipažinti su šiuo reitingu galite: <http://www.topuniversities.com/subject-rankings>.

Parengta pagal Vilniaus universiteto Informacijos ir ryšių su visuomene skyriaus pranešimą

DISKUSIJA APIE SOCIALINIO MODELIO PROJEKTĄ

Darbo kodekso pakeitimai. Kodėl vėluojame 10 metų?

Paulius BALTOKAS

Vertėtų pasidžiaugti, kad Vyriausybė inicijavo socialinio modelio pakeitimą, o diskusija apie juos įtraukė ir socialinius partnerius bei visuomenę, nes jei ne konkrečių pakeitimų, tai bent jau diskusijos labai reikėjo. Lietuvoje esame pratę problemas spręsti „palopant“ skyles ir, šiukštu, nieko nekeičiant iš esmės. Tai mus verčia stovėti vietoje, ir iš esmės sistemą paverčia sena, archajiška ir nesiekiančia tobulėti. Vienintelis tokios sistemos gyvumas pasireiškia tuo, kad visuomenė ieško sistemos

apėjimo būdų dėl jos seniai gyvenimo realybės neatitinkančių normų. O štai pasiūloma diskutuoti ir keisti nusistovėjusią tvarką iš esmės ir visuomenė pasipriešina.

Be jokios abejonės, diskutuojant apie Darbo kodeksą svarbios profsąjungų nuomonės. Tačiau ne mažiau svarbi turėtų būti ir jaunų, vis dar ieškančių darbo ar pradėjusių dirbti žmonių nuomonė bei nuomonė jaunimo, jau kuriančio verslą ir darbo vietas kitiems piliečiams. Senasis Darbo kodeksas ir socialinis modelis Lietuvoje buvo gana paprasti ir, mano supratimu, vadovavosi keliais esminiais principais:

1) kuo ilgiau dirbi, tuo esi geresnis darbuotojas;

2) jei darbe nutiko kažkas bloga, kaltas darbdavys.

Jaunimas nebetiki darbu vienoje darbovietėje 20 metų. Jaunam žmogui reikia iššūkių, o naujasis verslas ir ieško darbuotojų, keliančių iššūkius pirmiausia sau. Šiais laikais mažais kas planuoja penkmečiais ar dešimtmečiais, ne išimtis ir jauni darbuotojai ar darbdaviai. Vertėtų pasidžiaugti, kad tarp jaunų žmonių kur kas labiau paplitusi nuomonė, jog darbuotojas turėtų

būti vertinamas ne pagal tai, kiek ilgai dirba įmonėje, bet pagal kompetencijas ir gebėjimus. Jaunas darbdavys ieško darbuotojo, kuris būtų motyvuotas ir sugebėtų pasiekti jam keliamus tikslus šiandien. Rinkos sąlygos keičiasi labai greitai ir naujoms, veržlioms įmonėms būtina galimybė greitai ir efektyviai persiorientuoti į naują produktą ar rinką. Tačiau tam reikia laisvesnių ir paprastesnių darbuotojų priėmimo ir atleidimo iš darbo sąlygų.

Tikiu, kad pripratęs prie draudžiančių ir perdėtai saugančių įstatymo normų, sunku suprasti, jog galima gyventi tariantis ir derantis. Vis dėlto turime suprasti, kad už darbuotojo ir darbdavio santykius atsakingos abi pusės. Taip pat ir už darbo kokybę negali būti atsakinga tik viena pusė, viena pusė negali būti saugoma labiau už kitą. Darbo santykiai gali ir turi būti grįsti tik pasitikėjimo ir naudos vieni kitiems santykiais. Įstatymai ir teisės aktai gali skatinti pasitikėjimo ir abipusio naudingumo kultūros kūrimą.

Autorius yra Lietuvos studentų sąjungos prezidentas

XXII Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų konferencija SCIENTIA ET HISTORIA – 2015

Prof. Juozas Algimantas KRIKŠTO-PAITIS, dr. Alyvdas NOREIKA

2015 m. kovo 26–27 d. Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrija, talkinant Kultūros tyrimų institutui ir LMA Mokslininkų rūmams, tęsė trečiąjį savo kasmetinio forumo dešimtmetį, pakviesdama mokslinę bendruomenę ir visus besidominančius mokslo dalykais į XXII konferenciją. Jos programą sudarė dvi sekcijos. Mokslo filosofijai ir sociologijai buvo skirti 9 pranešimai, mokslo istorijai – 23, tarp jų 3 pateikti standine forma.

Skaitytojams priminsime šių kasmetinių konferencijų pagrindinius tikslus: a) svarstyti vykdomų tyrimų rezultatus, b) ruošti tarptautiniams forumams, c) skatinti jaunuosius tyrėjus diskutuoti, dalintis metodais ir metodologijomis, d) atkreipti dėmesį į tarpdisciplininių temų reikšmę, ieškant naujų idėjų ir inovatyvių tyrimų krypčių.

Istoriniai tyrinėjimai

Konferencijos vadovas ir jos pirmininkas prof. Juozas Algimantas Krikštopaitis, pasveikinęs susirinkusius dalyvius, pakvietė tylos minutę pagerbti prieš kelis mėnesius mirusią dr. Ireną Petrauskienę – organizacijos narę, aktyviai dirbusią nuo pat Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos įsteigimo 1952 metais. Vėliau dalyviai buvo supažindinti su nedideliais programos papildymais ir pakviesti po pietų pertraukos dalyvauti visuotiniame bendrijos susirinkime, nes reikėjo atnaujinti organizacijos valdymo struktūrą – komitetą.

Konferencijos tematika aptarta dviejose sekcijose: „Mokslas ir kultūrinis tapatumas“ ir „Medicinos istorija“. Pirmojoje sekcijoje doc. dr. Romualdas Juzefovičius kalbėjo apie archyvuose rastus duomenis, praplečiančius žinias apie Lietuvos mokslo draugijos rašytinį palikimą, pristatė Eglės Paškevičiūtės Kundrotienės parengtą ir 2014 m. išleistą knygą „Lietuvių mokslo draugijos paveldas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje: bibliografijos rodyklė“. Dr. Nastazija Keršytė nušvietė muziejų pasaulinės integracijos reikalus ir modernėjimo tendencijas. Habil. dr. Henryka Ilgiewicz papasakojo apie Vilniaus mokslo bičiulių draugijos narį Hilarijų Lęškį ir jo nuopelnus remiant draugijos veiklą. Dr. Valdas Selenis, remdamasis naujais archyviniais duomenimis, kalbėjo apie Stasio Matulaičio veiklą Baltarusijoje. Doc. dr. Juozas Banionis, tęsdamas matematikos istorijos tyrimus, papasakojo apie vyskupo A. Baranausko tyrinėjimus, skirtus skaičių teorijos klausimams.

Dr. Laima Petrauskienė, nagrinėdama Pranciškaus B. Šivickio biografiją, aptarė mokslininko archyve rastas nuotraukas, atskleidžiančias jo asmeninį gyvenimo peripetijas. Dr. Aurikos Ričkienės pranešime buvo kalbama apie J. E. Žilibero (J. E. Gilbert) (1741–1814) veikalą „Floros“ ir jo reikšmę Lietuvos floros tyrimams. Dr. Birutė Raišienė nušvietė Mykolo Balinskio veiklą, vertindama jį kaip mokslo istorijos metraštininką. Doc. dr. Vytautas Pocius pasiūlė sąvokų „liaudis“, „tauta“, „nacija“ interpretaciją, paremtą asmenine patirtimi. Prof. dr. Libertas

XXII konferencijos dalyvių grupė. Eglės Sakalauskaitės nuotr.

Klimka aptarė Imperatoriškosios rusų technikos draugijos Vilniaus skyriaus veiklą XIX–XX amžių sandūroje. Prof. habil. dr. Juozas Algimantas Krikštopaitis, iškėlęs klausimą „Ar išliko kultūroje LMIF bendrijos leidybinė veikla?“, apžvelgė mokslo istorikų knygų leidybą ir priminė nuo antikos laikų žinomą mintį, kad „spausdintas žodis nedega“, t. y. išlieka.

Konferencijos metu parodyta dokumentinio filmo apie Pabaltijo universitetą, veikusį Hamburge 1946–1949 ištrauka. Filmą universiteto 70-mečiui kuria Helga Merits (premjera numatyta šių metų pabaigoje). Apie šį universitetą papasakojo dr. Libertas Klimka.

Medicinos istorijos sekcijos darbą pradėjo Lietuvos medicinos istorikų vadovas dr. Ramūnas Kondratas. Aptardamas Juozapo Franko nuopelnus, steigiant Vilniaus medicinos draugiją, jis dedikavo savo pranešimą šios organizacijos sukakčiai – 215 metų. Svečias iš Paryžiaus dr. Arnaud Parent, savo temą pavadinęs „Nuo Montpellier medicinos fakulteto iki Gardino karališkosios medicinos mokyklos“, papasakojo apie Ž. E. Žiliberą (J. E. Gilbert) ir jo vaidmenį Lietuvoje, plečiant vitalizmo praktiką. Eglė Sakalauskaitė, nagrinėdama J. Franko „Atsiminimus apie Vilnių“, atskleidė neurologinių ligų faktus Lietuvoje. VU doktorantas Aistis Žalnora aptarė Vilniaus mokyklų higienos reikalus, fiksuotus 1919–1939 metais. Dr. Vilma Gudienė, ištyrinėjusi vaistinių registracijos dienynus (XIX–XX a. 1 pusė) ir surinkusi receptinius duomenis, papasakojo apie medikamentinį gydymą Lietuvoje. Dr. Saulius Špokevičius, atskleidęs įdomius faktus apie gydytojo litvako Savelijaus Kovnerio veiklą, savo tyrinėjimų lauką įvardino taip: „Žymieji pasaulio medikai ir Lietuva“. Laura Jazgevičienė ir dr. Dalia Triponienė nustatė, kad VU profesorius Adomas F. Adamovičius yra pirmosios veterinarijos disertacijos Rytų Europoje autorius ir surinktais duomenimis pagrindė šiuos teiginis. Alina Šveistytė ir Violeta Apšegaitė ryžosi pasigilinti į neuroendokrinologo Andrew V. Scally biografiją ir įrodė, kad šis Nobelio premijos laureatas yra vilnietis.

Buvo pristatyti trys stendiniai pranešimai: Marytės Kuodytės, nušviečiantis Senosios Varėnos miestelio istoriją, Giedrės Miknienės, informuojantis apie mokslo istorikams įdomią

medžiagą, esančią elektroninėje bibliotekoje eLABa, ir dr. Algimanto Jakimavičiaus, skirtas akcentuoti mokslininkų atsiminimų reikšmę istoriniams tyrinėjimams.

Konferencijos metu instituto bibliotekoje veikė Birutės Valeckienės parengta paroda „LMA Vrublevskių bibliotekos fondo naujienos mokslo istorijos tema“. Konferencijos dalyviai buvo supažindinti su prenumeruojamų duomenų bazių straipsnių paieškos mokslo istorijos tema galimybėmis – informaciją parengė Donatas Ustinavičius.

Filosofinio ir sociologinio pobūdžio tyrinėjimai

VDU absolventas Nerijus Pipiras aptarė arkivyskupo Mečislavo Reinio, vieno intelektualiausių Lietuvos dvasininkų, požiūrį į laisvę. Pranešėjas teigė, kad savo pastoraciniuose laiškuose, nepaisydamas sovietinio teroro grėsmės, arkivyskupas nuosekliai gynė tikėjimo laisvę: grindė teisę pasirinkti tikėjimą, įrodinėjo tikėjimo tiesų skelbimo mokyklose būtinybę, pasisakė už kapelionų buvimą armijoje. 1947 m. arkivyskupas buvo suimtas ir 1953 m. nužudytas.

Dr. Rūtos Bagdonavičiūtės ir dr. Aušros Rimaitės, negalėjusių atvykti į konferenciją, parengtus pranešimus susirinkusiesiems pristatė dr. Alyvdas Noreika. R. Bagdonavičiūtė gilinosi į hermeneutines ir poststrukturalistines idėjas apie socialinį dialogą, parodė jų praktinio pritaikumo šiuolaikinėje fragmentuotoje visuomenėje problemškumą, svarstė, koks būtų geriausias supratimo grindžiamas socialinio dialogo modelis. A. Rimaitės pranešime buvo pateikti Lietuvos mokslininkų požiūrio į mokslo populiarinimą žiniasklaidoje tyrimo rezultatai. Jie rodo, kad mokslininkai neigiamai vertina žurnalistinius bandymus pristatyti mokslo žinias plačiajam skaitytojų ratui ir vengia bendrauti su žiniasklaida. Pirmiausia jų netenkina žurnalistų darbo kokybė (neatsakingumas, dezinformacija, minčių iškraipymas, mokslo terminų painiojimas), redakcijų polinkis į sensacijas ir skandalus. Nekorektiški skaitytojų komentarai internete ir baimė, kad konkurentai pasinaudos atskleistais tebevykdomų mokslinių tyrimų rezultatais, taip pat prisideda prie nenoro duoti interviu. Vis dėlto,

kaip pastebi pranešimo autorė, mokslininkai, turintys bendravimo su žurnalistais patirties ar patys populiarinę mokslą, palankiau vertina žurnalistų darbą, nei tie, kurie niekada nėra davę interviu ar rašė tik specializuotiems leidiniams. Jie taip pat pripažįsta žiniasklaidos atstovų klaidas populiarinant mokslą ir atkreipia dėmesį į „gerą praktiką“ – klaidų atitaisymą.

Konferencijos dalyviai (J. A. Krikštopaitis ir N. Kardelis) papildė A. Rimaitės pranešimo temą savo asmeniniu patyrimu ir teoriniais pamastymais. Dr. Daiva Tamošaitytė savo pranešimu pakvietė į egzotiškąją Indiją ir susirinkusiuosius supažindino su filosofo Sri Aurobindo pažinimo samprata. Dr. Vytis Valatka išsamiai apžvelgė scholastinę apibrėžimo sampratą. Scholastinėje mokslo teorijoje apibrėžimas laikytas vienu iš dviejų mokslinio pažinimo instrumentų, arba medijų. (Antrojo instrumento statusas suteiktas įrodymui.) Tvirtinta, kad apibrėžimas – tai sąvoka, pasiekianti, fiksuojanti, išsaugojanti ir perduodanti tikslų ir aiškų daikto esmės (bendrosios giminės ir rūšinio skirtumo junginio) pažinimą. Tokia apibrėžimo samprata, anot pranešėjo, neatitinka šiuolaikinės logikos požiūrio. Dabar apibrėžimas suvokiamas kaip teiginys, apibrėžiamajai sąvokai (definiendum) predikuojantis apibrėžiančiąją sąvoką (definiens). Šiuolaikiniu požiūriu, scholastinė apibrėžimo koncepcija išskyrė tris galimus M. Gimbutienės apibrėžiamosios dalies.

Dr. Naglis Kardelis gvildeno Amerikos lietuvių antropologės Marijos Gimbutienės mokslinio palikimo vertinimo kriterijų problematiką. Pranešėjas išskyrė tris galimus M. Gimbutienės vertinimo lygmenis. Į ją galimą žvelgti kaip į a) standartinę archeologinę praktiką vykdančią mokslininkę, b) konkrečių artefaktų ir kontekstų prasmių aiškintoją ir c) visaapimančių teorijų formuluotoją. M. Gimbutienės archeologinių kasinėjimų duomenys ir konkrečių simbolių interpretacijos, N. Kardelio teigimu, didesnių problemų nekelia. Visiškai kitaip yra su globaliomis teorijomis apie indoeuropiečių atėjimą į Europą bei Senosios Europos matriarchatą. Šios teorijos įvairiais atžvilgiais yra kritikuotinos, pavyzdžiui, kad brutalaus indoeuropiečių įsiveržimo į Europą nebuvo, jie skverbėsi palaipsniui maišydami su vietiniais

gyventojais. Tačiau tai nereikia, kad minėtos teorijos yra visiškai nesupratimas. Jas, anot pranešėjo, galima išgelbėti žvelgiant ne iš archeologinio, bet iš filosofinio požiūrio taško. Galima daryti prielaidą, kad M. Gimbutienė, kurdama teorijas apie indoeuropiečius ir Senąją Europą, elgėsi kaip filosofė hermeneutė.

Dr. Andrius Konickis, remdamasis prielaida, kad tarp filosofijos ir poezijos nėra esminio skirtumo, siūlė į Vaidoto Daunio poeziją pažvelgti kaip į filosofiją. Dr. Alyvdas Noreika supažindino su sociologine formuluo-tės „filosofija lygu poezija“ versija – poetine socialinių mokslų filosofija. Pranešėjo teigimu, poetinė socialinių mokslų filosofija pirmiau-

sia kilo kaip maištas prieš empirinę sociologiją. Ginčydami pastarosios pretenzijas uzurpuoti vienintelės tikros sociologijos vardą, maištininkai pabrėžia sociologijos giminytę ne su (gamtos) mokslu, bet menu. Ši giminytė, jų įsitikinimu, skleidžiasi kalbos srityje. Sociologijos, kaip ir poezijos, pagrindą sudaro metaforos. Sociologijos metaforiškumas pasireiškia dvejopai: palyginimais, kuriais siekiama kuo suprantamiau perteikti sudėtingus teorinius dalykus ir tyrimų rezultatus, ir palyginimais, kuriais siekiama įgyti naujų žinių. Antruoju atveju turimos mintyje operacijos, kai geriau pažintos srities teorijos ir sąvokos taikomos mažiau ištyrinėtai sričiai aiškinti. Tarp didžiausių poetinės socialinių mokslų filosofijos privalumų dr. A. Noreika nurodė jos pozityvų vaidmenį XX amžiaus viduryje įsitvirtinant naujoms sociologijos kryptims – etnometodologijai ir fenomenologinei sociologijai – bei sustiprėjant iki tol buvusioms nustumtoms į parašę, kaip antai simboliniam interakcionizmui, sociologijoje glūdinčių metaforinio mąstymo elementų susistemimui ir suvokimo, kad menas taip pat aiškina visuomenę, sustiprinimą. Tarp didžiausių poetinės socialinių mokslų filosofijos trūkumų pranešėjas paminėjo jos nepamatotą pastangą metaforinį mąstymą paversti vienintele atradimo logika.

Sekcijos darbą užbaigė dr. Kęstutis Šapoka, kuris aptarė metodologinį dailės kritikos pobūdį. Anot dr. K. Šapokos, dailės kritika nuolat svyruoja tarp subjektyvios eseistikos ir griežtos metodologijos paieškos. Jo įsitikinimu, vienareikšmiškai dailės kritikos statuso – ar ji eseistika, ar ne – apibrėžti neįmanoma, kaip ir neįmanoma nurodyti vieno teisingo jos metodo. Todėl kritikas gali laisvai rinktis įvairiausias, tiek eseistinius, tiek ir neeseistinius, aprašymo būdus. Svarbiausia, kad jo vartojami terminai būtų adekvatūs dailės kūrinio struktūrai ir intencijoms.

Baigdamas renginio programą, LMIF bendrijos pirmininkas ir konferencijos vadovas prof. J. A. Krikštopaitis trumpai apibendrino atliktą darbą. Pakvietęs visus dalyvauti Tarptautinėje Baltijos šalių konferencijoje, kuri vyks šių metų spalio mėnesį Rygoje ir Jelgavoje, jis organizatorių vardu padėkojo konferencijos dalyviams už parodytą aktyvumą.

Pristatyta tarptautinė kolektyvinė monografija „Ugdymo dvasingumo kontekstas“

Monografijos pristatyme dalyvavę bendraautorai (iš kairės): muzikos pedagogė magistrė Lina Kašauskienė, monografijos sudarytojas ir rengėjas prof. habil. dr. Jonas Kievišas, dr. Aldona Vasiliauskienė, prof. habil. dr. Juozas Mureika, doc. dr. Rimantė Kondratienė, prof. dr. Olga Januškevičienė, redkolegijos pirmininkas akademikas Algirdas Gaižutis. *Jolantos Kanapickaitės nuotr.*

Ugdymo dvasingumo kontekstas. (2014) Monografija. Sudarė ir parengė prof. Jonas Kievišas. Vilnius: Žuvėdra, 400 p.

2015 m. balandžio 9 d. Lietuvos edukologijos universitete (LEU) pristatyta tarptautinė kolektyvinė monografija „Ugdymo dvasingumo kontekstas“. Ta proga apžvelgti ir mokslininkų tarptautinės grupės per dešimtmetį atlikti dvasingumo sklaidos tyrimai ir jų pristatymas trilogijoje, kurią sudaro „Dvasingumas žmogaus pasaulyje“ (2009, pataisytas ir papildytas leidimas 2011), „Ugdymo dvasingumas“ (2012) ir ką tik išleista trečioji monografija. Į pristatymą atvyko LEU bendruomenės nariai, miesto mokyklų mokytojai ir monografijos bendraautorai: LEU rektorius akademikas Algirdas Gaižutis, prof. Jonas Kievišas, prof. Juozas Mureika, prof. Olga Januškevičienė, doc. dr. Rimantė Kondratienė, dr. Aldona Vasiliauskienė ir Lina Kašauskienė.

Ižanginį žodį tarė akademikas A. Gaižutis, kuris pabrėžė, kad trečioji kolektyvinė monografija, kaip ir anksčiau išleistos, sulaukė gerų atsiliepimų. Pasak akademiko, kai skaitome pedagoginę literatūrą, visi suprantame, visiems yra įprasta, kad edukologija yra susijusi su kitais mokslais. Tačiau tai „retai yra susiejama su teologija. Manęs neapleidžia mintis, kad tekstuose, kai kalbame apie žmogaus ugdymą, Dievas kaip ir neegzistuoja, jis lieka tų tekstų paraštėse“. Rektorius pabrėžė, kad mes gyvename modernioje visuomenėje, kurioje viskas greitai keičiasi, todėl dvasingumo fenomenas negali būti atsiejamas nuo socialinio gyvenimo konteksto. Jis turėtų būti pedagogų plačiau komentuojamas ir aiškinamas. Profesorius J. Kievišas įdėjo daug darbo, kad šios knygos būtų išleistos. Jis sėkmingai tyrinėja dvasingumo raidos ir jos šiandienos problematiką. 2009 m. išleista kolektyvinė monografija „Dvasingumas žmogaus pasaulyje“ susilaukė teigiamo įvertinimo. Sėkmė paskatino toliau plėtoti šios problemos tyrinėjimus, siejant dvasingumą su visu žmogaus gyvenimu, menine kūryba ir pedagogika. Visas tris monografijas sieja bendra dvasingumo sklaidos problematika. Trilogijoje randame beveik 90 autorių iš įvairių valstybių. Tarp jų – akademikai, profesoriai, plačiai žinomi filosofai, teologai ir pedagogai, taip pat mokytojai praktikai. Jie visi savo tyrimais ir išvalgomis praturtino trilogijos turinį.

Apie trilogijos idėją ir jos rašymo istoriją papasakojo profesorius habil. dr. J. Kievišas. Jis priminė, kad daug medžiagos buvo surinkta, organizuojant mokslines konferencijas. Pirmoji šiai tematikai skirta konferencija „Meninio ir dvasinio ugdymo paralelės“ 2004 m. surengta Šiaulių uni-

versitete. Po to konferencijos buvo rengiamos kas dveji metai. Gilėjant problemos sampratai, kito ir šių konferencijų tematika, tačiau išliko problemos tyrinėtojų grupės branduolys. Rengiant trilogiją, stabiliai dirbo tarptautinė dvylikos mokslininkų grupė, apie kurią būrėsi kiti įvairių šalių ir mokslo sričių specialistai.

Problemos aktualumą patvirtina pakartoti monografijų leidimai, recenzijos įvairiuose mokslo žurnaluose, monografijoms pažymėti skirti sertifikatai Austrijoje ir Ukrainoje. Panašių kolektyvinių monografijų serija, kuri leidžiama Oksfordo universitete, taip pat panašūs ugdymo humanizavimo tyrimai, atlikti Ukrainoje, liudija apie trilogijoje pristatytų tyrimų šiuolaikiškumą, atspindi pasaulines tyrimų tendencijas ir šiam laikotarpiui labai svarbų tarpnacionalinį pobūdį, orientuojantis į bendrą Europos švietimo erdvę ir ieškant jos tobulinimo galimybių nacionalinės kultūros ir dvasingumo erdvėse.

Lietuvos edukologijos universiteto rektorius akademikas Algirdas Gaižutis

Trilogijos monografijų sudarytojas, tarptautinės tyrėjų komandos vadovas prof. Jonas Kievišas

Ieškant problemos pagrindimo argumentų ir tyrimo krypčių, buvo itin svarbi 2004 m. įvykusi pirmoji konferencija. Remiantis jos pranešimais, parengti straipsniai išspausdinti žurnalo „Pedagogika“ Nr. 72. Juose išryškėjo dėmesys žmogaus dvasinio gyvenimo pilnatvei, kuri neįmanoma „be tikėjimo ir vilties“ (A. Gaižutis), dvasingumo ugdymui ir jo raiškai mokykloje, remiantis žmogaus santykiais su aplinka, orientuojantis į tiesos, grožio ir gėrio vertybes (V. Aramavičiūtė, kiti autoriai). Apibūdinti požūriai atsispindi visose trilogijos monografijose, įvairiais aspektais nagrinėjant dvasingumo sklaidą grindžiamą ugdymą.

Tyrimų metu paaiškėjo, kad išskirtas dvasingumo ugdymas dažniausiai siejamas su socialine dvasingumo samprata – žmogaus santykiais, kuriais remiantis socialinėje erdvėje atsiskleidžia jo vidinis pasaulis. Gilinant šią sampratą, išskirta ir savita aplinka – ugdymas ir jo prasmė. Nagrinėjant taip suprantamą ugdymo aplinką ir jos prasmę, ugdytinis mokomas gyventi supančios kultūros erdvėje. Šiandieninio daugiakultūrio ugdymo procese ugdytinis reiškiasi kaip subjektas, kaip aplinkos kūrėjas. Atitinkamai jis turi tą kuriamą aplinką savaip įprasminti. Jam nepakanka nagrinėti tik kažkieno sukurtą ir įprasmintą monokultūrinę aplinką ir mokytis elgtis pagal nustatytas taisykles. Svarbu ir pačiam dalyvauti, įpraminant kuriamą aplinką, nes tik tada dvasinės vertybės ir savaip įpraminama aplinka tampa jo savastimi.

Tokiam įprasminimui reikalingi orientyrai. Juos formuoja krikščionybė – Tikėjimas, Viltis ir Meilė. Tai dieviškos dorybės – orientyrai, kuriais remiantis įpraminama žmogaus kuriama tikrovė. Jie randasi transcendentinėje tikrovėje kaip visaapimančiame žmogaus būties kontekste. Šiam kontekstui ir skirta trečioji monografija „Ugdymo dvasingumo kontekstas“. Būtent ugdymo dvasingumo kontekste gali (ir turi) įsitvirtinti Tikėjimas, Viltis ir Meilė, kaip dorybės, kurios savo esme ir paskirtimi skiriasi nuo Tiesa, Grožiu ir Gėriu pristatomų ir kultūroje įtvirtintų dvasinių vertybių. Tik šių abiejų sferų (transcendentinės ir socialinės) tarpusavio priklausomybėje ir vienoje atsiskleidžia A. Gaižučio akcentuota žmogaus dvasinio gyvenimo pilnatvė, kurios siekis turėtų koreguoti šiuolaikišką ugdymą.

Taigi, nagrinėtas dvasingumas žmogaus pasaulyje, ugdymo dvasingumas ir jo kontekstas padėjo išryškinti dvasingumo sklaidą socialinėje aplinkoje ir išskirti dvasingumo sklaidą grindžiamą ugdymą. Tačiau tai – tik socialinė tikrovė. Neatsiejamai egzistuoja ir transcendentinė tikrovė su ją atspindinčiomis dieviškosiomis dorybėmis, be kurių žmogui jo dvasinio gyvenimo pilnatvė būtų nepasiekiamo. Todėl trilogijos pristatyme dauguma kalbėjusiųjų reiškė viltį, kad pasirodys ir šiai tikrovės sričiai skirta ketvirtoji monografija.

Parengė prof. Jonas Kievišas

Monografija apie Lietuvos žemės ūkio sektoriaus efektyvumą

Asmild, M., Baležentis, T., Hougaard, J.L., Kriščiukaitienė, I. (2015), *Advanced Analysis of Efficiency of Lithuanian Agricultural Sector: Methodologies and Applications*. Vilnius: Lithuanian Institute of Agrarian Economics, 480 p.

Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto mokslo darbuotojai – dr. Tomas Baležentis ir dr. Irena Kriščiukaitienė – bei Kopenhagos universiteto dėstytojai – prof. Mette Asmild ir prof. Jens Leth Hougaard – parengė mokslo monografiją „*Advanced Analysis of Efficiency of Lithuanian Agricultural Sector: Methodologies and Applications*“ (Pažangi Lietuvos žemės ūkio sektoriaus efektyvumo analizė: metodai ir jų pritaikymas). Monografijoje apibendrinami autorių tyrimai, atlikti vykdant visuotinės dotacijos projektą „Lietuvos ūkininkų ūkių veiklos efektyvumas po įstojimo į Europos Sąjungą: empirinė analizė taikant ribinius metodus ir veiksmingą žemės ūkio politikos formavimą“, kurį finansavo Europos socialinis fondas. Knygos recenzentai – prof. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas) ir prof. Dalia Štreimikienė (Vilniaus universitetas).

Tyrimo objektas yra Lietuvos žemės ūkio sektorius. Monografijoje agrarinė veikla nagrinėjama skirtingais lygmenimis. Žemės ūkio sektorius lyginamas su kitais Lietuvos ūkio sektoriais, nagrinėjama ūkininkų ūkių veikla, naudojantis Ūkių apskaitos duomenų tinklo duomenimis. Žemės ūkio bendrovių veikla atskirai neanalizuota.

Tyrimas remiasi ribinių metodų taikymu ir įvairiomis ekonominėmis teorijomis. Gamybinė veikla nagrinėjama, atsižvelgiant į ekonominio

augimo ir neoklasikinę gamybos teoriją, kuri teigia, kad gamybos veiksmų apimtys gali būti keičiamos, taip užtikrinant jos apimtį pokyčius. Monografijoje įvertintas Lietuvos ūkininkų ūkių veiklos efektyvumas, atlikta gamybinių technologijų ir jų pokyčių analizė, kiekybiškai įvertintas efektyvumo ir produktyvumo veiksmų poveikis.

Indukuotųjų inovacijų teorija teigia, kad gamybos veiksmų panaudojimas gamybiniame procese priklauso nuo atitinkamų veiksmų kainų, o pastarosios susiformuoja gamybos veiksmų rinkose. Gamybos veiksmų kainos priklauso nuo jų pakeičiamumo, todėl brangstant tam tikriems gamybos veiksmams stengiamasi juos pakeisti kitais. Monografijoje pritaikytas pagal nuokrypius koreguotas Malmquist produktyvumo indeksas, vertinant gamybos veiksmų panaudojimo pokyčius Lietuvos ūkininkų ūkiuose.

Darna vystymosi paradigma siekia integruoti ekonominę, aplinkosaugos ir socialinę dimensijas, vertinant gamybinę veiklą. Monografijoje šie aspektai aptariami, įvertinant Lietuvos ūkio sektorių (tarp jų ir žemės ūkio sektoriaus) aplinkos efektyvumą. Vertinimas remiasi gamybos sąnaudų, produkcijos apimtys ir anglies dvideginio emisijų analize. Taip pat įvertintas ekonominės veiklos ir išteklių vartojimo atsiejimas.

Monografijoje aptariami ne tik Lietuvos žemės ūkio sektoriaus efektyvumo dėsningumai, bet ir nagrinėjami naujai efektyvumo analizės metodai ir jų taikymo sritys. Todėl ši monografija gali būti naudinga, atliekant efektyvumo analizę ir kituose ūkio sektoriuose.

Parengė dr. Tomas Baležentis

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PRANEŠIMAI

VYRIAUSYBĖS PRIORITETAI. Balandžio 1 d. pasitarime Ministrų kabinetas sutarė dėl 2016 m. Vyriausybės veiklos prioritetų. Kitąmet bus tęsiami darbai siekiant svarbiausių Vyriausybės tikslų – stabilaus ekonomikos augimo, skaidraus, atviro ir efektyvaus viešojo valdymo, energinio efektyvumo ir energetinio saugumo didinimo, švietimo, mokslo, kultūros ir sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo didinimo bei Europos Sąjungos (ES), užsienio politikos ir šalies gynybos ir saugumo stiprinimo. 2016-aisiais siūloma išlaikyti Vyriausybės veiklos prioritetų tęstinumą.

Pasak Vyriausybės vadovo, socialiai orientuotos rinkos ekonomikos stiprinimas ir kryptingas ekonomikos skatinimas yra šešioliktosios Vyriausybės svarbiausias prioritetas. Be to, 2016 metais ir toliau bus kryptingai veikiami siekiant gerinti verslo sąlygas ir mažinti administracinę našta, skatinti vidaus investicijas ir pritraukti užsienio investuotojus.

Energetikos sektorius nepriklausomumo stiprinimas taip pat išliks aiškiu Vyriausybės prioritetu. „2016 metais tęsime šilumos ūkio pertvarkos darbus ir prioritetą teiksime perėjimui prie pigesnio biokuro naudojimo“, – teigė premjeras. Didelis dėmesys bus skiriamas viešųjų paslaugų kokybės gerinimo klausimui, ypač vienodos kokybės paslaugų prieinamumo šalies regionuose ir socialiai pažeidžiamiems asmenims didinimui. „Taip pat ieškome pažangių būdų spręsti regionų problemas – prioritetą teiksime integruotoms teritorinėms investicijoms. Suprantame, kad kiekvienas regionas yra išskirtinis, o visų jų augimas priklauso nuo kompleksinės miesto ir kaimo vietovių plėtros. Todėl investuosime į socialines atskirties mažinimo, ekonominės plėtros ir gyvenimo kokybę didinančias priemones, įsiklausydami į vietos bendruomenių poreikius ir skatindami jų iniciatyvas“, – sakė Ministras Pirmininkas.

Ministro Pirmininko teigimu, aktyvi Lietuvos užsienio politika kartu su ES ir NATO partneriais, šalies gynybos ir saugumo stiprinimas 2016 metais bus prioritetinė sritis, kuriai prireiks ne tik vieningo Vyriausybės matymo, bet ir visos šalies susitelkimo. Pagrindinis dėmesys bus skiriamas kariuomenės vienietams komplektuoti, personalo rezervui rengti, kariuomenei modernizuoti įsigyjant ginkluotę ir įrangą, poligonų plėtrai ir paramai teikti Lietuvoje dislokuotoms NATO sąjungininkų pajėgoms.

VALSTYBĖS ŪKIO ĮVERTINIMAS. Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius Vyriausybės rūmuose susitikio su Tarptautinio valiutos fondo (TVF) misijos Lietuvoje vadovu Kristofu Klingenu ir jo komanda. Susitikimo metu TVF atstovai pristatė Lietuvos ekonominės padėties ir vystymosi tendencijų įvertinimą, su premjeru kalbėjosi apie šalies ūkio padėtį ir prognozes, aptarė mokslininkų siūlomą socialinį modelį.

Savo kasmetiniame vertinime ir rekomendacijose Lietuvai TVF pažymi, kad naujosios euro zonos narės ekonomikos atsigavimas per pastaruosius kelerius metus yra įspūdingas. Ūkio augimas buvo vienas sparčiausių Europos Sąjungoje (ES), realusis šalies bendras vidaus produktas (BVP) viršijo ankstesnį aukščiausią lygį, šiuo metu

pajamos vienam gyventojui siekia 73 procentus ES vidurkio pagal perkamąją galią. Ekspertų nuomone, tolimesnėje perspektyvoje Lietuvos ekonomika ir toliau augs – 2016 metais augimas sieks 3,2 procento.

Pasak TVF misijos atstovų, Lietuvoje kuriamas naujasis socialinis modelis – tai galimybė modernizuoti darbo santykius. „Reikia geriau subalansuoti susitarimų dėl darbo laiko, sutarčių formų, įspėjimo laikotarpių, išėitinių išmokų ir ginčų sprendimo, nes tai suteiktų darbo santykiams tvirtą ir stabilų pamatą bei sudarytų gerą įspūdį investuotojams, ypač iš užsienio“, – pabrėžė TVF misijos vadovas K. Klingenas.

REGIONINĖ POLITIKA. Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius Kupiškėje dalyvavo apskritojo stalo konferencijoje „Naujas ES finansinis laikotarpis regionams – esame kartu atsakingi už investicijų sėkmę“. Renginio metu premjeras pagrindinį dėmesį skyrė naujai 2014–2020 metų Europos Sąjungos (ES) struktūrinių fondų programai, kurioje regionų plėtrai numatyta daugiau kaip vienas milijardas eurų. „Šiuo finansiniu laikotarpiu regionų plėtrai skirta pusantro karto daugiau investicijų nei 2007–2013 metų programoje. Iš viso – daugiau kaip vienas milijardas eurų. Turime siekti, kad mūsų įgyvendinami projektai būtų maksimaliai naudingi savivaldybių ekonomikai, verslui, vietos žmonėms“, – kalbėjo Vyriausybės vadovas A. Butkevičius.

Ministro Pirmininko teigimu, praėjusiu finansiniu laikotarpiu investicijos buvo koncentruojamos į regionų viešąją infrastruktūrą – miesto viešųjų erdvių tvarkymą, aplėstų teritorijų regeneravimą. 2014–2020 metų finansinio laikotarpio prioritetas – integruotas teritorijų vystymas. Yra išskirtos 23 tikslinės teritorijos, kurioms bus skiriamos kompleksinės investicijos pagal individualų poreikį. Nauja regionų politika kelia tikslą atgaivinti pramonės įmonių veiklą, sudaryti sąlygas plėtoti smulkiąjam ir vidutiniam verslui, didinti ekonominės veiklos įvairovę ir taip skatinti patrauklumą investicijoms ir darbo vietų kūrimui. Ministro Pirmininko teigimu, daugiausia pasieks tos savivaldybės, kurios jau apgalvojo ir parengė savo projektus. Šiomet pateiktiems projektams Vyriausybė suteiks 7,5 procento finansavimą iš 15 procentų, privalomų padengti savo biudžeto sąskaita. Savivaldybėms, pateikusioms projektines paraiškas 2016 metais, didesnę bendrojo finansavimo dalį teks rasti savo biudžete. 85 procentai projektų vertės bus finansuojami ES lėšomis.

Premjeras paragino savivaldybes pasinaudoti ir kitomis finansinėmis priemonėmis. Pavyzdžiui, pasienio savivaldybės gali pretenduoti į Bendradarbiavimo tarp sienų programos paramą, žemos kvalifikacijos darbuotojų ir ilgalaikio nedarbo problemas padeda spręsti Užimtumo programa, viešiesiems pastatams atnaujinti ir gauti apšvietimui sutvarkyti gali būti pasitelktos Energijos efektyvumo fondo lėšos.

Konferencijoje kalbėjęs vidaus reikalų ministras Saulius Skvernelis pristatė išskirtines investicijų galimybes mažesniems miestams. Ūkio ministras Evaldas Gustas supažindino su

naujomis programomis, kurios padės stiprinti regionų ekonomines jėgas. E. Gustas informavo, kad rengiamos įstatymo pataisos, kurios leis didesniai ūkio subjektų skaičiui pretenduoti į paramą smulkiąjam ir vidutiniam verslui. Konferencijoje dalyvavęs VŠĮ „Versli Lietuva“ generalinis direktorius Mantas Nocius kalbėjo apie iššūkius naujų verslų kūrimuisi, patarė, kaip išvengti finansinių rizikų įgyvendinant infrastruktūros projektus, supažindino su „Verslios Lietuvos“ teikiama paslaugomis verslo plėtrai.

Diskusijoje taip pat dalyvavo dabartiniai ir naujai išrinktieji savivaldybių vadovai, verslininkai, bendruomenių ir visuomenės atstovai. Ministras Pirmininkas A. Butkevičius pažymėjo, kad tokio pobūdžio susitikimai regionuose, kurių Vyriausybė jau surengė aštuonis, yra abipusiškai naudingi – išgirstamos racionalios idėjos iš savivaldybių, kurios randa atgarsį Vyriausybės ar ministerijų sprendimuose.

PLEČIAMĖ DIPLOMATINIAI RYŠIAI. Vyriausybė nutarė Lietuvos ambasadorę Vengrijoje Rasą Kairienę teikti Prezidentei skirti ambasadore ir trims Balkanų šalims: Bosnijai ir Hercegovinai, Serbijai bei Juodkalnijai. Šalies vadovei pritarus, R. Kairienė šioms šalims pradėtų atstovauti nuo balandžio 7 d. R. Kairienė diplomatinę karjerą pradėjo 1994 metais Užsienio reikalų ministerijos (URM) Ekonomikos departamente, vėliau dirbo įvairiuose ministerijos padalinuose. 2005–2006 metais diplomate vadovavo URM Europos šalių departamentui, 2006–2011 metais ėjo Lietuvos ambasadorės Danijoje pareigas, 2011–2014 metais – URM Valstybinio ir diplomatinio protokolo departamento direktorės pareigas. Nuo 2014 metų R. Kairienė – Lietuvos ambasadorė Vengrijoje.

STUDENTŲ PADĖKA. Lietuvos studentų sąjungos (LSS) konferencijoje Ministrui Pirmininkui Algirdui Butkevičiui įteikta padėka už iniciatyvų palaikymą ir bendradarbiavimą siekiant kurti geresnę aplinką studentams. Renginio dalyvius pasveikinęs premjeras pabrėžė, kad studentų entuziazmas, pasiryžimas mokytis ir dirbti leidžia tikėtis, kad į Lietuvos valstybės kūrimo, jos stiprinimo procesą ateityje įsitrauks daug gabių ir įdomių asmenybių. „Jau na mintis ir pasiryžimas labai reikalingi Lietuvai. Tuo metu Vyriausybė savo ruožtu ir toliau sieks ne tik aukštojo mokslo kokybės, bet ir studentų gyvenimo sąlygų gerinimo“, – renginyje kalbėjo Ministras Pirmininkas.

2014 m. lapkričio 17 d., švenčiant Tarptautinę studentų dieną, buvo pasirašytas istorinis ketinimų protokolai, kuriuo įsipareigojama iki 2018 m. didinti stipendijas ir finansavimą studentų bendrabučių renovacijai. Suprasdamos tai, kad būtina gerinti studentų finansinę padėtį, Vyriausybė ir LSS prisiėmė atsakomybę ir siekė didinti motyvaciją studijuoti, užtikrinant valstybės teikiamą paramą, gerinant studentų skatinimą ir bendrabučių būklę. Jau šių metų balandį Viešųjų investicijų plėtros agentūra (VIPA) užbaigs finansinės inžinerijos planavimą, kuriame bus išspręsti studentų bendrabučių renovacijos finansavimo klausimai. Tuomet universitetai galės kreiptis į VIPA ir pradėti bendrabučių renovaciją.

NAUJOVĖS VILNIAUS KATEDROS LOBYNE. Bažnytinio paveldo muziejus inovatyviais edukaciniais sprendimais atnaujino Vilniaus katedros požemius. Katedros istorijos ir archeologijos ekspoziciją papildė vaizdo projekcijos ir holograma, šiuolaikinėmis technologijomis išplečiančios katedros istoriją ir pristatančios čia palaidotų Lietuvos valdovų portretus. Itin vertingam katedros požemių eksponatui – miniatiūrinei XIV a. pab. sidabrinei statulei – sukurta speciali holograma, atkurianti galimą, bet šiaandien nematomą, viso objekto, relikvijoriaus, vaizdą. Tai pirmoji holograma Lietuvos muziejuose.

Ekskursijos pradžioje požemių lankytojus pasitinka žaismingos istorinės rekonstrukcijos, pristatančios Vilniaus katedros ir varpinės pastatų kaitą nuo XIII a. iki šių laikų. 1387 m. krikštijant Lietuvą buvo įsteigta Lietuvos vyskupija su katedra Vilniuje. Manoma, kad buvo paprastas, keturkampio plano, su bokštu vakarinėje pusėje pastatas. Gana greitai katedra sudėgė, jos atstatymu rūpinosi Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas. Naujoji bažnyčia, perstatyta gotikos stiliumi, buvo gerokai didesnė nei buvusioji, o jos pagrindiniai kons-

trukciniai elementai iki pat mūsų dienų išliko katedros „griaučiais“. Vėliau dėl įvairių priežasčių šventovė dar keletą kartų perstatyta, joje pėdsakus paliko renesansas, barokas, galiausiai naujais drabužiais apvilko klasicizmas. Sovietmečių sunaikintos fasado skulptūros, atkūrus Nepriklausomybę, buvo atkurtos. Pastato stiliaus ir tūrio pokyčius vaizdingai perteikia specialiai šiam projektui kurtos iliustracijos.

„ŽUVĖDROS“ ATSIŠVEIKINIMAS. Neseniai Lietuvai apie paskutinį atsiveikinimo skrydį pranešęs legendinis sportinių šokių kolektyvas „Žuvėdra“ gali didžiuotis ne tik ištikimais žiūrovais, bet ir šokėjų bendruomenės dėmesiu. Atsiveikinimo su žiūrovais renginiuose, kurie taip pat skirti „Žuvėdros“ klubo 50-ies ir ansamblio 25-ųjų metų sukakčiai paminėti, dalyvavo buvę kolektyvo šokėjai, ansamblio veteranai. „Žuvėdros“ atsiveikinimo skrydį Klaipėdos Švyturio arenoje lydėjo pučiamųjų instrumentų orkestras „Trimitas“, vadovaujamas dirigento Ugniaus Vaiginio, ir vienas žymiausių gitaros virtuozų Tomas Varnagiris. Renginio globėjas – Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas.

NETEKTYS

Balandžio 3 d. mirė Kovo 11-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, LR Seimo narys, disidentas, publicistas ir kultūrologas Algirdas PATAČKAS.

Po sunkios ligos balandžio 6-ąją mirė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, VI ir VII Lietuvos Respublikos Seimų narys, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo Tarybos narys, filosofas, pedagogas, kultūros, politikos ir visuomenės veikėjas Romualdas OZOLAS.

Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius pareiškė užuojautas dėl rašytojo Petro Dirgėlos ir Klaipėdos teatro aktorius ir direktoriaus Gedimino PRANCKŪNO mirties.

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 25-metį žymės pasodintas Europos miškas

Balandžio 25 d. politikai, Seimo kanceliarijos, kitų institucijų darbuotojai ir žurnalistai Strošiūnų kraštovaizdžio draustinyje, Kaišiadorių rajone, pasodino Europos mišką, skirtą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 25-mečiui. Seimo kanceliarijos kartu su Kaišiadorių miškų urėdija suorganizuoto renginio dalyviai daugiau kaip 6 ha būsimos miško plotą apšodino pušų, vinkšnų, beržų, eglių ir klevų sodinukais. Renginio dalyvius pasveikinusių ir kartu mišką sodinusios Seimo Pirmininkės Loretos Graužinienės teigimu, ši medelių sodinimo akcija yra ypač simboliška, nes Strošiūnų kraštovaizdžio draustinyje gražiai sužaliuosiantis miškas žymės mūsų valstybės Nepriklausomybės atkūrimo 25-ąją sukaktį. Parlamento vadovė, įteikusi padėkas Kaišiadorių miškų urėdijos darbuotojams už ilgametį bendradarbiavimą organizuojant lietuviškąją parlamentinę tradiciją tapusį renginį, taip pat pasidžiaugė gausiai į Europos miško sodinimą susirinkusiais talkininkais.

Visuomeninis medelių sodinimas moderniojo Lietuvos parlamentarizmo tradicija tapo XX a. pirmojoje pusėje, atkūrus Lietuvos valstybę. Prieš pradėdami darbą 1920 m. gegužės 15 d. vidurdieny Steigiamojo Seimo nariai Kaune pasodino ažuolus, simbolizavusius Lietuvos valstybės stiprybę, tvirtumą ir tęstinumą. 2004 m. ši tradicija pratęsta Europos mišku pažymėjus mūsų narystės Europos Sąjungoje pradžią, 2005-aisiais – narystės pirmąsias metines (tais metais minint Steigiamojo Seimo 85-metį prie Seimo rūmų pradėta sodinti ir Ažuolų alėja, skirta Lietuvos parlamentų vadovams), 2013-aisiais – pirmąjį Lietuvos pirmininkavimą Europos Sąjungos Tarybai, 2014-aisiais – Lietuvos narystės Europos Sąjungoje dešimtmetį.

Šie Europos miškai Lietuvoje yra ne tik gyvi svarbių įvykių ženklai, bet ir politikų, valstybės tarnautojų duoklė gamtai. Pirmasis Europos miško sodinimas 2004-aisiais buvo itin sėkmingas – prigijo net 99,4 proc. sodinukų, 2013 m. prigijo 86 proc., 2014 m. – 91 proc.

LR Seimo 2015 m. balandžio 25 d. pranešimas

MOKSLO PASAULYJE

Dangaus fejerverkai mini 25-ąjį „Hubble“ teleskopo jubiliejų

„Hubble“ kosminio teleskopo 25 metų jubiliejaus proga Europos kosmoso agentūra (ESA) keletui institucijų visame pasaulyje padovanojo didelio formato (2x3 m) paveikslus. Vieną jų – VU Teorinės fizikos ir astronomijos instituto Molėtų astronomijos observatorijai. Joje šiandien 19 val. vyks renginys „Žvaigždėtosios naktys“, per kurį visuomenei bus pristatytas ir minėtas paveikslas. Šis kerintis apie 3000 žvaigždžių spiečiaus paveikslas mini ir ketvirtį amžiaus naujų atradimų, pribloškiančių nuotraukų ir priešakinio mokslo. Per šiuos metus teleskopas pateikė naują Visatos vaizdą, siūsdamas į Žemę duomenis ir vaizdus, pakeitusius mokslininkų ir paprastų žmonių supratimą apie Visatą.

Žėrintis gobelenas jaunų, gyvenimui sužimbančių žvaigždžių naujajame NASA/ESA „Hubble“ kosminio teleskopo paveiksle tinkamai atspindi sprogimo lukštą fejerverkų vaizde. Žvaigždžių lopšį stebėti sunku, nes jį dengia dulakės, tačiau „Hubble“ plataus lauko kamera prasiskverbė pro dulkių uždangą artimoje infraraudojoje srityje, pateikdama astronomams aiškų spiečiaus vaizdą. Aštrus „Hubble“ žvilgsnis išskiria tankią žvaigždžių koncentraciją centrinėje dalyje, kurios skersmuo siekia vos apie 10 šviesmečių. Gigantiškam spiečiui vos apie du milijonus metų, tačiau jame yra karščiausios, masyviausios ir šviesiausios iš visų iki šiol atrastų žvaigždžių. Pačios didžiausios žvaigždės išgraužia galias tuštumas aplinkinėje medžiagoje savo ultravioletiniu spinduliavimu ir žvaigždžių vėju vadinamais galingais elektringų dalelių srautais. Jie stumia tolyn vandenilio dujų debesis, kuriuose šios žvaigždės gimė, ir sukuria keistas, kartu nuostabias dujų ir dulkių debesų formas, regimas paveiksle. Jame esančios kolonos sudarytos iš ypač tankių dujų ir dulkių, gebančių atsispirti nuo žmiam spinduliavimui ir galingiems žvaigždžių vėjams. Šie kelių šviesmečių aukščio dujiniai monolitai nukreipti į centrinį spiečių.

Raižydamos dujinę aplinką, šviesios žvaigždės padeda formuoti savo palikuonių kartą. Žvaigždiniai vėjai, susidurdami su tankiomis dujų sienomis, sukuria smūginę bangą. Ji paskatina naują gimimų pliūpsnį išilgai tuštumos sienos. Raudoni taškai, išbarstyti per visą vaizdą, yra turtingos besiformuojančių žvaigždžių populiacijos, vis dar besisplepančios dujų ir dulkių kokonuose. Šie žvaigždžių embrionai dar nežiebė vandenilio savo branduoliuose, kad sužibėtų kaip žvaigždės. Tačiau „Hubble“ žvilgsnis artimame infraraudonajame diapazone leidžia astronomams identifikuoti šias jaunikles. Šviesios mėlynos žvaigždės paveiksle yra daugiausia artimesnio fono žvaigždės.

Paveikslas liudija šio kosminio teleskopo stebimąją galią ir parodo, kad net po 25 metų jo istorija dar nebaigta. „Hubble“ paruošė platformą Jameso Webbo kosminiam teleskopui, kurio paleidimas numatytas 2018 m. Abu teleskopai kurį laiką dirbs kartu.

Naujas jubiliejinis paveikslas išleidžiamas kasmet. Pernai „Hubble“ kosminis teleskopas užfiksavo nežemišką Beždžionės galvos ūką, o 2013 m. matė stulbinamai trapų Arklio galvos ūką. 22-iejai metų pažymėti milžiniška kosminio Voro mozaika.

„Hubble“ kosminis teleskopas yra tarptautinio bendradarbiavimo tarp ESA ir NASA projektas. Teleskopas iškeltas į orbitą erdvėlaiviu „Discovery“ 1990 m. balandžio 24 d.

Parengta pagal Vilniaus universiteto Teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2015 m. balandžio 24 d. pranešimą

Geologiniai pavojai Vilniuje ir Kaune

Raimonda KARNACKAITĖ

Vilniaus ir Kauno, dviejų didžiausių mūsų šalies miestų, geologinių pavojų žemėlapis įtrauktas į Europos urbanizuotų teritorijų geologinių pavojų atlasą. Šį atlasą, kurį neseniai parengė Europos kosmoso agentūra, sudaro 52 Europos miestų žemės paviršiaus stabilumo žemėlapiai. Juos rengiant dalyvavo 27 nacionalinės geologinės tarnybos, tarp jų ir Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos (LGT). Buvo tiriami natūralūs ir technogeniniai (sukelti žmonių veiklos) procesai, lemiantys nepageidaujamas geologinius reiškinius – žemės drebėjimus, nuošliauzas, grunto deformacijas (pleišėjimą, tankėjimą ir brinkimą), uolienų tirpimą (karstą), dribsmėlio praskydimą ir kitus pavojus, gresiančius žemės paviršiaus stabilumui.

Vilniui, kaip matyti iš jo žemės paviršiaus stabilumo žemėlapio, aktualiausi geologiniai pavojai yra nuošliauzos, grunto suslūgimai, sukelti dėl požeminio vandens gavybos, taip pat technogeninio grunto sluoksnių ir sankaupos. Daugiausia tokių pavojų sukelia nuošliauzos aukštuose ir stačiuose Neries ir Vilnios upių, Kaune – Neries ir Nemuno upių šlaituose liūčių ir polaidžių metu. Kauno miesto teritorija yra gana stabili, išskyrus dvi vietas – žemės paviršius kyla prie Karmėlavos ir į šiaurę nuo Garliavos.

Urbanizuotų teritorijų geologinių pavojų žemėlapiai sukurti

specialiomis kosminių žemės vaizdų apdorojimo technologijomis. Šiuos žemėlapius su aprašais galima rasti tinklalapyje <http://www.pangeoproject.eu>. Visa informacija apie geologinius pavojus ES šalių miestuose teikiama nemokamai. Kaip sakė LGT direktorius Jonas Satkūnas, geologinių pavojų rizika didėja plečiantis miestams, eksploatuojant naudingąsias iškasenas. ES šalyse per tokių pavojų sukeltas nelaimės kasmet žūva šimtai žmonių, o nuostoliai vertinami milijardais eurų. Todėl informacija apie geologinius pavojus yra labai reikalinga. Pirmiausia ji yra naudinga vietos valdžios institucijoms.

Autorė yra LR aplinkos ministerijos Visuomenės informavimo skyriaus vyriausioji specialistė

Tarptautinio švietimo internacionalo anketa apie akademinės laisvės vertinimą

Tarptautinio švietimo internacionalo generalinis sekretorius Fred Van Leeuwen balandžio 24 d. atsiuntė laišką, skirtą visiems akademinėms institucijoms darbuotojams. Jis siūlo išreikšti savo nuomonę apie akademinę laisvę ir užpildyti internetinę („on line“) anketą. Šią anketą sukūrė Jungtinės Karalystės Lincoln Universiteto ir Marie Curie fondo atstovai. Anketa anoniminė, ją gali užpildyti kiekvienas dėstytojas.

Yra įvairių akademinės laisvės apibrėžimų. Be to, terminas akademinė laisvė vartojamas įvairiame kontekste, pavyzdžiui, studentų, dėstytojų akademinė laisvė; akademinė laisvė ir akademinis korektiškumas; akademinė laisvė ir universitetinė autonomija ir t. t. Pateikiame UNESCO akademinės laisvės apibrėžimą, paskelbtą 1997 metais:

Aukštųjų mokyklų dėstytojai turi teisę išlaikyti akademinę laisvę, t. y. teisę, be doktrinoje nustatytų suvaržymų, naudotis mokymo ir diskusijų laisve, taip pat gali naudotis laisve atlikti mokslinius tyrimus bei platinti jų rezultatus, laisvę nevaržomai reikšti savo nuomonę apie instituciją arba sistemą, kurioje jie dirba, laisvę nuo institucijų cenzūros ir laisvę dalyvauti profesinėse arba atstovaujamosiose akademinėse organizacijose.

Kadangi anketoje prašoma pateikti ir savo akademinės laisvės supratimą, nėra būtina laikytis čia pateikto UNESCO (1997 m.) apibrėžimo. Jį kritikavo kai kurios tarptautinės dėstytojų organizacijos.

Siūlau išplatinti šią informaciją tarp savo universiteto dėstytojų. Tikiuosi, kad tai juos paskatins labiau domėtis, kaip akademinė laisvė užtikrinama jų katedroje, fakultete ar universitete. Prie anketos pildymo portalo galite prisijunti taip:

angliškai - <https://www.surveymonkey.com/s/AcademicFreedomSurvey>,
prancūziškai - <https://www.surveymonkey.com/s/AcademicFreedomSurveyFR>,
ispaniškai - <https://www.surveymonkey.com/s/AcademicFreedomSurveyES>

micFreedomSurveyFR,
ispaniškai - <https://www.surveymonkey.com/s/AcademicFreedomSurveyES>

*Pagarbiai
Prof. Linas Šumskas
LAMPSS tarptautinių ryšių koordinatorius*

KONFERENCIJA APIE SAVIVALDOS TOBULINIMĄ

2015 m. spalio 16–17 d. Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g. 84, Šiauliai) įvyks IV tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „Geras valdymas vietos savivaldoje: teorinės ir praktinės transformacijos“. Konferencijos tikslas – suburti Lietuvos bei užsienio mokslininkus ir praktikus dialogui apie valdymo transformacijos vietos savivaldoje, pasidalinti naujausių tyrimų įžvalgomis ir sukaupta patirtimi.

Konferencijos tematinės kryptys:

- Viešojo valdymo paradigmos raiška
- Transformuojantis valdymas ir lyderystė
- Visuomenės pasitikėjimas ir pilietinis dalyvavimas
- Regionų darnus vystymasis ir socioekonominės transformacijos
- Viešojo valdymo teisinio reguliavimo pokyčiai ir perspektyvos

- Etikos dilemos ir sprendimai gero valdymo kontekste
- Viešųjų paslaugų efektyvus valdymas ir plėtra.

Konferencijos dalyviai kviečiami siūlyti pranešimus plenariniam posėdžiui ir papildomas tematinės kryptis konferencijai. Konferencijos kalbos: lietuvių, anglų ir rusų.

Svarbios datos:

- Santraukos (iki 2000 simbolių su tarpais) pateikimas: 2015 m. birželio 16 d.

- Autorių informavimas apie atrankos į konferenciją rezultatus: 2015 m. liepos 1 d.

- Straipsnio pateikimas ir registracija į konferenciją: 2015 m. rugsėjo 4 d.

Išsamesnė informacija pateikta konferencijos tinklalapyje: <http://www.su.lt/smf/governance>. Straipsnius siųskite el. paštu local-government@su.lt.

Priimti straipsniai bus skelbiami:

- 1) periodiniame recenzuojamame mokslo žurnale „Socialiniai tyrimai“, leidžiamame anglų kalba. Žurnalas referuojamas šiose duomenų bazėse: CEEOL, EBSCO, Index Copernicus;
- 2) konferencijos medžiagoje (CD formate) lietuvių, anglų ir rusų kalbomis.

Konferenciją organizuoja Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedra.

EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJOSE

EUROPOS PARLAMENTO PRANEŠIMAI

Europarlamentarai siūlė padėti vežėjams įveikti Rusijos apribojimų sukeltus nuostolius. ES turi parodyti solidarumą ir padėti vežėjams, nukentėjusiems nuo Rusijos taikomų maisto produktų importo apribojimų, vykusiame diskusijoje pažymėjo daugelis europarlamentarų. Jie prašė Europos Komisijos pateikti išsamesnę sankcijų poveikio analizę, taip pat leisti skirti didesnę valstybės pagalbą vežėjams arba įsteigti transporto sektoriaus krizės fondą. Vis dėlto keletas EP narių teigė, kad dėl susiklosčiusios situacijos kalta pati ES, kuri pirmoji pradėjo taikyti sankcijas Rusijai.

Pasak ES transporto komisarės Violetos Bulc, nors ES vežėjai iš tiesų buvo paveikti Rusijos importo apribojimų, turimi duomenys nerodo, kad šis poveikis būtų didelis. Kitaip negu žemės ūkio srityje, ES neturi transporto sektoriaus krizės fondo, o ES ir Rusijos santykiai transporto politikos srityje remiasi dvišalėmis sutartimis, todėl Sąjungos galimybės padėti vežėjams yra ribotos, pridūrė komisarė.

Kadangi ES neturi mechanizmo kovoti su Rusijos apribojimų padariniais, Europos liaudies partijos atstovė iš Lenkijos Elżbieta Katarzyna Łukacijewska

kvietė Europos Komisiją leisti ES valstybėms lanksčiau taikyti pagalbos vežėjams schemas. Socialistų ir demokratų atstovė Claudia Tapardel (Rumunija) taip pat ragino Komisiją ieškoti būdų padėti vežėjams. Tomasz Piotr Poręba (Europos konservatoriai ir reformistai, Lenkija) pažymėjo, kad Rusijos apribojimai yra asimetriški, nes jos vežėjams nėra jokių apribojimų patekti į ES. Kartu jis teigė, kad tai europinio masto problema, todėl Komisija turi rasti būdų sušvelninti padėtį. Liberalų ir demokratų atstovė iš Vokietijos Gesine Meissner siūlė galvoti apie ES transporto sektoriaus krizinio fondo kūrimą.

Europos vieningųjų kairiųjų atstovas Kostas Chrysogonos (Graikija) kalbėjo, kad dėl sankcijų ir jų poveikio ES transporto sektoriui kalta pati ES, nes ji pirmoji pradėjo sankcijų prieš Rusiją politiką. Jam pritarė Peter Lundgren (Laisvės ir tiesioginės demokratijos Europos frakcija, Švedija).

Lietuvoje išrinktų EP narių nuomonės

„Lietuvos transporto sektoriuje dirba 5 proc. darbo jėgos, todėl prašome pata-

rimų ir pagalbos, kuri leistų išgyventi“, – kalbėjo Antanas Guoga (Liberalai ir demokratai). Jis taip pat atkreipė dėmesį, kad Rusijos apribojimų paveiktų vežėjų padėtį dar labiau apsunkina Vokietijos reikalavimas visiems jos teritoriją kertantiems vežėjams mokėti šios šalies lygi atitinkančią minimalų atlyginimą, taip pat „Belgijos ir Prancūzijos reikalavimas mūsų vairuotojams miegoti neegzistuojančiuose viešbučiuose“.

Bronis Ropé (Žalieji) pakvietė minėtas valstybes panaikinti diskriminacines priemones kitų ES šalių vežėjams. „Raginu Komisiją kompensuoti Baltijos šalių vežėjų patirtus nuostolius ir prašau Vokietiją, Belgiją ir Prancūziją atšaukti konkurenciją iškreipiančius teisės aktus“, – kalbėjo EP narys.

Zigmantas Balčytis (Socialistai ir demokratai) akcentavo, kad Rusijos taikomi apribojimai yra politinis klausimas, kurio atsakui reikia ES solidarumo. „Turime ieškoti sprendimų padėti paveiktoms šalims ir neleisti Rusijai tęsti „skaldyk ir valdyk“ politikos“, – pažymėjo europarlamentaras.

*Parengė Robertas Pogorelis,
EUP spaudos tarnyba*

RAŠYTOJA GABRIELĖ PETKEVIČAITĖ-BITĖ – RYŠKIAUSIA LIETUVOS MOTERŲ POLITINIO JUDĖJIMO AKTYVISTĖ

Prof. Ona Voverienė

Pabaiga. Pradžia – Nr. 6 (538)

Tėvynės ateiti ji matė doros atkūrimu. „Mes laukiame moterų lygybės, idant nors sykį sulauktume tikrai dorų papročių... Visuose kraštuose, kur valdo vien tik vyrai, jie doros vėliavą nesiliauja dumblais drabstę.“ (Ten pat, p. 376). Pritardama norvegų rašytojai Selmai Lagerlof, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė rašė: „Laimingų šeimų pasaulyje esama nemažai, nes šeima kuria vyras ir moteris. Bet valstybių, kurias imasi vien vyrai sudaryti, laimingų – pasaulis, kol kas nėra matęs.“ (Ten pat, p. 442). Laisva moteris – tai atnaujinta žmonija. Moterys geriausiai supranta, „kad valstybė į savo globą turi imti visa, kas tautai suteikia sielos ir kūno sveikatą, o ne tautos nuodijimo priemonės. Valstybė turi imtis visomis jėgomis vyti lauk, kas tautai žalinga“ (Ten pat, p. 647).

1911–1913 m. Gabrielė Petkevičaitė-Bitė redagavo laikraštį „Žibutė, Lietuvos moterų“, parašė jam daugiausia straipsnių. Beveik visą jį užpildydavo savo pasisakymais apie moterų ir vyrų lygybę. 1920 m. balandžio 15 d. rašytoja buvo išrinkta į Steigiamąjį Seimą, kaip socialistų liaudininkų demokratų partijos atstovė. Į Laikinąją Lietuvos Konstituciją jau 1920 m. balandžio 20 d. buvo įtrauktas straipsnis apie moterų ir vyrų lygias teises Lietuvoje; moterims suteikta teisė balsuoti rinkimuose. 1920 m. gegužės 15 d. rašytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, kaip vyriausia amžiumi Seimo narė, pirmininkavo pirmajame Seimo posėdyje, dirbo Lietuvos Konstitucijos projekto rengimo komisijoje, įtvirtino Lietuvos moterų lygių teisių su vyrais straipsnį Konstitucijoje. 1922 m. lapkričio mėnesį rašytoja vėl buvo išrinkta į Pirmąjį Lietuvos Seimą. Tačiau jo darbe jau nedalyvavo, savanoriškai pasitraukė, pasakiusi, kad mokykloje ji labiau reikalinga, negu politikoje.

Iki pat senyvo amžiaus Gabrielė Petkevičaitė-Bitė liko ištikima Lietuvos moterų judėjimui. 1920 m. birželio 8–12 d. dalyvavo Aštuntajame tarptautiniame moterų suvažiavime Ženevoje. Čia skaitė pranešimą. 1933 m. Kauno leidykla „Dirva“ išleido rašytojos romaną „Ad astra“, kuriame yra daug jos autobiografinių fragmentų, atskleidžiamų per romano herojės Elzės Kęsgailaitės tautinio sąmonėjimo procesą. Ji buvo įsitikinusi, kad moterų politika – tai pirmiausia kova prieš visuomenės

nedorybes: girtuokliavimą, žmonių tamsumą, tingėjimą, prostituciją, šeimų degradavimą, žmonių abejingumą politikai ir valstybės reikalams. Grįsdama savo mintis pasaulio žymiausių filosofų kūriniais, rašė: „Žmonės, kuriems nerūpi politika – tai žmonės, kuriems ir jų šalies gerovė nerūpi; kurie paskendę vien savo rūpesnyje apie savo smulkutį „aš“, apie savo kišenę, apie savo išsikėlimą prieš kitus. Tokie žmonės verti tik pasigailėjimo ir tauta už juos gali skirti tik pigią kainą.“ (Ten pat, p. 442); „Laisva Lietuva šaukia laisvus piliečius dėtis prie valstybės kuriamojo darbo. Čia pasireiškia visas mūsų tautos būdas savo kilnumu, savo gražumu.“ (Ten pat, p. 668). Lietuvos politiniame žmonių švietime ji ypač didelį vaidmenį skyrė inteligentijai ir rašė: „Mes, inteligentai, nesam to vardo verti, jei nesistengiame būti liaudžiai švyturiais kelrodžiais apsiautosiose jų tamsybėse.“ (Ten pat).

1937 m. Gabrielė Petkevičaitė-Bitė dalyvavo Antrajame Lietuvos moterų suvažiavime Kaune. Skaitė pranešimą „Felicija Bortkevičienė kaip Lietuvos moteries visuomenininkės tipas“. Pranešimo pabaigoje kalbėjo: „Mes, Lietuvos moterys, vienos iš paskutiniųjų kelkimės iš amžiais tvėrusio vergavimo. Tas mūsų ruošimos į kovą už mums priderančias žmogaus-piliečio teises – tai naujos saulės pažibai, saulės, dildančios mūsų Tėvynės tamsumą ir nuoskaudas! Kelkimės, seserys, švieskimės! Teišdilsta Lietuvos moters pasiguodimas: „Auga medis iš ašarų, kur

aš pati stovėjau“. Stenkimės į guodimos vietą, pilnos pajautimo žmogaus vertės, išstarti: „Mano kovų ir darbų medis klesti! Sodinau jį drauge su broliais, teisybės ištroškusiais! Teauga jis ir težydi! Tesuteikia jis atgajų Tėvynei ir per ją visai žmonijai puikius atnaujinimo vaisius!“ (Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Apie moterų klausimą // Ten pat, p. 366–377).

Jei šios mintys nebūtų užrašytos rašytiniuose dokumentuose su konkrečiomis datomis, turbūt būtų sunku patikėti, kad Gabrielė Petkevičaitė-Bitė jas parašė prieš šimtą metų, o ne mūsų dienomis. Laikas jų aktualumo neužtemdė, tik dar labiau paryškino. Jos žadina, moko ir rodo kelią. Pasi-džiaukime Gabrielės Petkevičaitės-Bitės darbų aktualumu ir šiandien.

Istorinius faktus prakalbinkime vis kitomis dabarties aplinkybėmis

Emilija JUŠKIENĖ

Paminėjome 25-ąjį nepriklausomos Lietuvos pavasarį. Svarbių istorinių datų minėjimai kviečia mus prakalbinti jau žinomus faktus vis kitomis dabarties aplinkybėmis. Užaugo ir subrendo karta, laisvo gyvenimo teikiamas galimybės suvokianti kaip duotybę. Tad istorija turėtų būti perteikiama kiekvienai kartai suprantama kalba – atėjo metas Sąjūdį ir Kovo 11-ąją įpinti į bendrą Lietuvos istorijos kontekstą.

Panevėžio kraštotyros muziejuje, Pasipriešinimo sovietinei okupacijai ir Sąjūdžio ekspozicijos patalpose šiuo metu veikia paroda „Tautos išsilaisvinimo kelias“. Joje lankytojams pateikiamos nuotraukos – simboliai bei garsių istorikų ir visuomenės veikėjų mintys apie svarbiausius Lietuvos ir Panevėžio krašto 1918–1990 metų įvykius, pareikalavusius mak-

simalių žmogiškųjų galių įtampos. Atverdami Panevėžio kraštotyros muziejaus rinkinių lobius – fonotruokus užfiksuotus reikšmingus mūsų tautai įvykius – apžvelgsime, kaip glaudžiai susipina istorijos faktai ir išgyventa asmeninė patirtis: viltys kurti laimingą Lietuvos ateitį tarpukariu, savanorių kovos už Lietuvos laisvę, valstybės teritorinio vientisumo siekis, sovietinės ir hitlerinės okupacijų palaidoti lūkesčiai, iškentėtos tremtys, kalinimai, pasiaukojamas ginkluotas ir neginkluotas pasipriešinimas bei Sąjūdžio pergalė. Jungiamoji parodos gija – tarpukario Lietuvos išugdytas pasiaukojamo patriotizmo fenomenas, tautiško išsaugojimo, pilietinės visuomenės, demokratinių vertybių puoselėjimo idėjos.

Autorė yra Panevėžio kraštotyros muziejaus Istorijos skyriaus vyresnioji muziejininkė

SEMINARAS LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOJE

Lietuvos mokslų akademijos Technikos mokslų skyrius 2015 m. gegužės 7 d. (ketvirtadienį) kviečia į susitikimą-seminarą su Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato (DG RTD D4) atstovu Wolfgang Schneider. Renginys vyks Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius). Susitikimą-seminarą ves LMA tikrasis narys prof. Algirdas Vaclovas Valiulis. Seminaro kalba – anglų.

Susitikime bus pristatoma Europos komisijos Plieno ir anglies komiteto veikla ir jos kuruojamas Plieno ir anglies mokslinių tyrimų fondas (*Research Foundation for Coal and Steel*). Fondas kasmet moksliniams tyrimams skiria per 40 milijonų eurų. Šios lėšos nepriklauso Struktūrinių fondų lėšoms. Lietuvos mokslininkai šiam fondui teikia labai mažai projektų, nors Lietuva, kaip vartotoja, kasmet sunaudoja per pusę milijono tonų plieno, o skalūnų naftos paieškos Lietuvoje teikia vilčių, kad galime tapti ir kai kurių žaliavinių medžiagų išgavėjais. Dalyvaujant šiuose moksliniuose projektuose Lietuvos mokslininkai ne tik kuria mokslinę produkciją, bet ir padeda atgauti ES valstybės-narės įmokėtas bendrijai lėšas.

JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ FORUMAS

Šių metų gegužės 15 d. Kauno technologijos universiteto „Santakos“ slėnyje (K. Baršausko g. 59, Kaunas) įvyks pirmasis nacionalinis Lietuvos jaunųjų mokslininkų forumas – LJMF 2015). Kviečiame tiek jaunuosius, tiek ir vyresnius mokslininkus, kuriems artimi jaunųjų tyrėjų rūpesčiai, iki gegužės 8 d. užsiregistruoti ir gegužės 15 d. dalyvauti šiame renginyje.

LINGEA ŽODYNAI

Pristatomas unikalus žodynas, kuris siūlo 30 kalbų ir daugiau nei 900 jų kombinacijų. Dėl šios priežasties, tai yra vienas iš didžiausių žodynų pasaulyje. Iki šiol panašus projektas apskritai neegzistavo. Žodynas (<http://dict.com/Home-lt>) prieinamas internete ir yra nemokamas.

Kiekvienoje dalyje pateikiama ne tik leksika, bet ir papildoma informacija: morfologija, prielinksnišės konstrukcijos, kontekstai ir t. t. Prie pagrindinių kalbų taip pat rasite

te gramatikos apžvalgas, pokalbius, gimtikalbių tartį ir temines sritis, palengvinančias kalbos mokymąsi.

Žodynai sudaryti ne automatinių vertimų pagrindu, bet kruopščiai parengti profesionalių kalbininkų. Jie nuolat atnaujinami ir papildomi naujomis kalbomis. Todėl lyginant su automatiniiais vertėjais, vertimų kokybė yra daug geresnė.

Daugiau informacijos apie Dict.com rasite: <http://www.dict.com/Info-lt>
Eva Novak

KLAIDINANTYS SKELBIMAI: būkite atsargūs

Vilniaus universiteto skelbimų lentose ir vėl pasirodė klaidinantys neva „administracijos“ parašyti skelbimai studentams, kuriuose prašoma pasitikrinti savo baigiamuosius darbus komercine plagiatu patikros sistema plag.lt. Atkreipiame studentų ir dėstytojų dėmesį: Vilniaus universitetas neturi nieko bendra su šia sistema, niekada nesiūlė ir nesiūlys kelti darbus į neaiškios kilmės duomenų bazes.

Primename, kad 2013 m. balandžio 5 d. vykusiame Lietuvos universitetų rektorių konferencijos posėdyje VU iniciatyva visų universitetų rektoriai išreiškė bendrą nuomonę dėl minėtos sistemos ir nusprendė nerekomenduoti ja naudotis universitetų studentams ir dėstytojams.

Šios savaitės pradžioje Lietuvoje startavo pagal eLABa projektą parengta (Europos socialinio fondo agentūros finansuota, administruojanti institucija – VU) kvalifikuota nacionalinė plagiatu patikros sistema

EPAS 4.0. Ją naudoja ir VU. Šioje sistemoje įdiegti nauji sutapties aptikimo algoritmai, įvairių apgaulės būdų radimo technologijos. Sistema EPAS 4.0 naudojami vis daugiau projekte dalyvaujančių Lietuvos mokymo įstaigų. Sutapimų ieškoma ne tik VU rašto duomenų bazėje, bet ir elektroninių tezių bei disertacijų, publikacijų, atvirų žurnalų ir mokymo įstaigų rašto darbų duomenų bazėse.

Mokymo įstaigos prieiga prie rašto darbų bazių suteikia tik autorizuotiems subjektams, o minėtas plag. It toks nėra ir būti negali. Kviečiame VU studentus sąžiningai rašyti baigiamuosius darbus, teisingai cituoti, veltui neieškoti pinigų ir nesijaudinti dėl atsiktinių teksto sutapimų galimybių.

Parengta pagal „VU naujienos“ pranešimą

„Mokslo Lietuvos“ redakcijos pastaba: Panašių klaidinančių skelbimų jau pastebėta ir kituose universitetuose.

Jauniausiojo Lietuvos universiteto strategijos aptarimas Seime. Ką reiškia „regioninis“?

■ Atkelta iš 4 p.

regionus išsilavinusius žmones ir naujas investicijas. Tai paspartins visos valstybės pažangą, padidins jos patrauklumą verslui ir sumažins emigraciją. Jokiomis objektyviomis aplinkybėmis nebegalima pateisinti, kad Lietuvos, turinčios strategiškai svarbią geografinę padėtį, puikų klimatą, derlingą dirvožemį, pakankamas požeminio vandens atsargas, dirbantieji iki šiol gauna vienus mažiausių atlyginimų Europos Sąjungoje.

Dabar dar vis išsakoma Šiaulių universiteto, kaip aptarnaujančio „Šiaurės Lietuvos“ regioną, paskirtis vestų į aklovietę. Sąvoka „regioninis“

šiuo atveju reiškia ne kurio nors vieno regiono, o visų atokesnių, mažiau urbanizuotų regionų aptarnavimo erdvę. Būtent šioje erdvėje slypi naujos ekonominės ir sociokultūrinės veiklos plėtros galimybės. Tokia orientacija leis nekonfrontuoti su VU, VGTU ar KTU, o kūrybiškai bendradarbiauti su šiais Lietuvos ir kitų valstybių universitetais.

Regionų labui dirbančio universiteto misija leis išsivaduoti ir iš jo veiklai pražūtingos „mažinimo ir siaurinimo“ nuostatos. Aiškių plėtros perspektyvų neturintis ir savarankiško vaidmens nesuvokiantis universitetas greitai liktų niekam nebeįdomus ir nereikalingas. O samprotaujantiems, kad Lietuvoje neva yra per daug universitetų, derėtų

prisiminti, kad dar visai neseniai šios aukštosios mokyklos vadinosi kitais, sovietmečio primestais vardais. Aukštasis mokslas ir Šiaurės Lietuvoje plėtojamas nuo septynioliktosios šimtmečio: Pašiaušės ir Kražių kolegijose mokėsi didžiulis būrys Lietuvos, Lenkijos ir kitų valstybių pažangai pasitarnavusių žmonių. Juos mokė garsūs to meto mokslininkai. Apie tai liudija ir neseniai išleisti vadinamojo Kražių rankraščių fragmentai. Ir šiandieninių universitetų vaidmuo priklauso ne nuo vietovės, kurioje jie yra įsikūrę, o nuo jų veiklos rezultatų.

Seime įvykusį renginį apžvelgė ir komentavo prof. dr. Jonas Jasaitis

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija apie vaikų paėmimo iš šeimų problemas

Strasbūre vykstančios Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos (ETPA) sesijos metu priimta rezoliucija „Socialinės tarnybos Europoje: vaikų paėmimo iš šeimos teisinis reguliavimas ir praktika ET valstybėse narėse.“ Dokumente apžvelgiamas ET valstybių narių teisinis reglamentavimas ir principai, taikomi vaikų paėmimo iš biologinių šeimų procesams, pateikiama vaikų paėmimų, globos ir įvaikinimo statistika. Analizuojami tokie jautrūs klausimai kaip įvaikinimas be tėvų sutikimo, ryšių su šeima visiškas nutraukimas, laikinosios globos suteikimas tam tikram laikotarpiui, vaiko paėmimas iš tėvų, vos tik jam gimus. Šie klausimai tiesiogiai susiję su pagarba šeimos gyvenimui ir teise į teisingą teisimą.

Rezoliucijoje akcentuojama, kad vaikai turi teisę būti ginami nuo bet kokio smurto, prievartos ar nepriežiūros. Jie taip pat turi teisę nebūti atskirti nuo tėvų prieš jų pačių valią, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingos institucijos nusprendžia, kad atskyrimas yra būtinas atsižvelgiant į vaiko interesus. Vaiko paėmimas iš šeimos turi būti taikomas tais atvejais, kai vaikas susiduria su psichologiniu,

seksualinio ar fizinio smurto grėsme, nepriežiūra. Visais atvejais pirmiausia turi būti atsižvelgta į vaiko interesus.

Dokumente akcentuojama, kad vaiko teisės yra pažeidžiamos, jeigu jis be rimto pagrindo atskiriamas nuo tėvų, tačiau taip pat – jei laiku nepaimamas iš šeimos, kur jam kyla grėsmės. Valstybės narės raginamos sukurti sistemą ir priimti įstatymus, kuriais vadovaujantis pirmiausia būtų atsižvelgta į vaiko interesus paimant jį iš šeimos, skiriant jam globą ar gražinant atgal į šeimą. Rezoliucijoje taip pat rekomenduojama skirti šeimoms visą įmanomą pagalbą, įskaitant finansinę, materialinę, socialinę ir psichologinę, kad kuo dažniau būtų išvengta sprendimų paimti vaiką iš šeimos, arba taip atsitikus, būtų galimybė jį vėl gražinti. Valstybės taip pat raginamos tik išskirtiniais atvejais nutraukti vaiko ryšius su šeima, paimti vaiką iš tėvų jam gimus, leisti įvaikinti be tėvų sutikimo. Parlamentarai pabrėžė šios srities socialinių darbuotojų profesionalumo ir atitinkamo parengimo svarbą, taip pat atkreipė dėmesį, kad labai svarbu rinkti statistinę informaciją šiuo klausimu ir ją analizuoti įvairiais lygmenimis.

Seimas sutaupyti kalnus popieriaus

Šarūnas GUSTAINIS

Seimas po pateikimo pritarė Seimo šarūno Gustainio siūlomoms Seimo statuto pataisoms, kurios leistų sumažinti popierizmą Seime. Atsižvelgiant į pataisą, didžioji dalis dokumentų ir įstatymų projektų Seimo nariams nebebūtų spausdinama popieriuje, kaip yra šiuo metu. Jie bus pateikiami elektroniniu formatu ir siunčiami elektroniniu paštu. „Seime iki šiol veikia didžiulė popierizmo mašina. Kiekvienas Seimo narys, kuris nėra asmeniškai atsisakęs popierinio įstatymų ir kitų dokumentų varianto, prieš kiekvieną posėdį gauna net 400–500 lapų medžiagos. Pats laikas priimti pataisą ir Seimo kanceliarijai sutaupyti ne tik kalnus popieriaus, bet ir pinigų“, – sako Š. Gustainis.

Seimo kanceliarijos duomenimis, per metus parlamente atspausdinama nuo 3,5 iki 5 milijonų popieriaus lapų. Pateiktos Seimo statuso pataisos numato, kad dokumentai Seimo nariams bus pateikiami elektroniniu paštu. Tik esant atskiram Seimo nario prašymui, Seimo

posėdžių sekretoriatas dokumentus pateiktų ir spausdintus popieriuje.

Dabar, vadovaujantis Seimo statutu, Seimo posėdžių sekretoriatas visus dokumentus parlamentarams išdalija spausdintus popieriuje. Seimo posėdžių sekretoriatas visus registruotus įstatymų projektus, dėl jų pateiktas išvadas ir pasiūlymus, kitus įstatymų projektų lydimuosius dokumentus nustatyta tvarka daugina ir išdalija Seimo nariams, komitetams, komisijoms ir frakcijoms. LR Seimo 2015 m. balandžio 23 d. pranešimas.

Autorius yra Seimo Liberalų sąjūdžio frakcijos, Seimo Ekonomikos komiteto narys

KLAUDŲ ATITAIŠYMAI

Laikraščio „Mokslo Lietuva“ redakcija gavo skaitytojo Kęstučio Puloko, „Lietuvos evangelikų kelio“ redaktoriaus pranešimą, kad ML balandžio 16 d. numeryje paskelbtame straipsnyje „Vilniaus universiteto profesorius Adomas Ferdinandas Adamovičius – pirmosios veterinarijos disertacijos Rytų Europoje autorius“ yra klaida. K. Pulokas pažymėjo, kad „prof. Adamovičius parašė Vilniaus evangelikų liuteronų, o ne reformatų parapijos istoriją“.

ML balandžio 16 d. numerio vienuoliktajame puslapyje esančioje rubrikoje klaidingai parašytas LMA Vrublevskijų bibliotekos pavadinimas. Atsiprašome skaitytojų.

PAMINKLAS Vyčio Kryžiaus kavaliereiams

Paminklo Lietuvos savanoriams atidengimas. Penktas iš kairės – Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius. Leono Milčiaus nuotraukos

Balandžio 17 d. Raudondvaryje (Kauno r.) atidengtas paminklas Lietuvos savanoriams, Vyčio Kryžiaus kavaliereiams, kilusiems iš Raudondvario arba jame gyvenusiems. Šio paminklo kūrimą, kaip rašo Kovo 11-osios akto signataras dr. Leonas Milčius, finansavo vietos bendruomenės atstovai – keli raudondvariečių šeimos. Pakaunės krašto savanorių atminimas įamžintas netradicinės formos paminklu – suoliuko funkciją turinčia pusiau atversta istorijos knyga. Istorinių šaltinių duomenimis, į besikuriančią Lietuvos kariuomenę 1919 m. išėjo šimtai Garliavos, Babtų, Čekiškės, Raudondvario, Vandžogalos, Lapių, Vilkijos, Zapyškio vyrų. Vilniui atsidūrus prieš rankose, Kaunas ir jo apylinkės tapo kovos už valstybės išlikimą centru.

Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius, dalyvaujdamas paminklo atidengimo ceremonijoje sakė, kad „toks paminklas yra pirmasis, vėliau savanorių atminimas bus įamžintas ir kitose vietose“.

Prisikėlę paminklais

Leonas Milčius

*Paminklų daug per šiuos metus pastatėm,
Kada išėjom Laisvės vedam.
Kada ispaniekintus, šiandien didvyriais matom
Ir esam jais sau patys stipresni.*

*Parimo kryžiai, prie jų žydi gėlės,
Vardus kartojam aukso raidėmis.
Rodos ne jie, tai mes jais prisikėlėm,
Meilės Tėvynei dirbti pakviesti.*

*Iš užmaršties, lyg juodžemio kiečiausio,
Pakilo karžygiai, šviesuoliai, partizanai.
Jų lūpos nekalba ir nekalbės jau niekad,
Tik mūsų atminty, tylos gelmėj gyvena.*

*Paminklas... Atversta istorijos knyga,
Joj vienas lapas Raudondvariui brangiausias,
Septynetas. Kokia, žmogau, jėga!
Tai pavyzdys neblėstantis, gražiausias.*

*Tai pavyzdys, kaip Lietuvą mylėti,
Kaip jai aukotis, o prireikus, ginti.
Privalome jų drąsą gerbti ir tikėti,
Kad amžiams liks šioj žemėje garbingi.*

Atverstame istorijos knygos lape įamžintos Vyčio Kryžiaus kavalierejų pavardės

Mieli „Mokslo Lietuvos“ skaitytojai,

užsiprenumeruokite „Mokslo Lietuvą“ pašto skyriuose arba internetu 2015-iems metams ir paraginkite tai padaryti bičiulius!!! Lietuvos mokslo aktualijos, įdomūs ir vertingi interviu pasieks Jus greičiau ir operatyviau nei lauktumėte pasirodant internete.

Prenumeratos kaina: 1 mėn. - 2,7 euro, 3 mėn. - 8 eurai, 6 mėn. - 15,5 euro, metams - 30 eurų

Mums Jūsų parama reikalinga kaip niekad!

Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ projektui „Pažinimo erdvė: mokslas visuomenei“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m. skyrė 15 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas Alfonsas Ramonas. Nariai: Valentinas Baltrūnas, Vygintas Gontis, Valentas Daniūnas, Raimundas Dužinskas, Rimas Norvaiša, Vilma Petrikaitė, Jelena Tamulienė, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Alvydas Baležentis, Nelė Jurkėnaitė
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com (pagrindinis); mokslolietuva@takas.lt (papildomas)
Tel. (8 5) 212 1235, laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.